

HÉVÍZ

Művészeti folyóirat

XXIII. évfolyam • 2015/3 • Ára: 300 Ft

Király László
Lackfi János
Nemes Z. Mórió
versei

Grecsó Krisztián
Lévai Balázs
prózai

Batsányi János
Márton László esszéje

Hajószakács
La Argentina Shô

Alapmű a Muraközről

Don Quijote 400

Horváth Viktor esszéje

Ambrus Lajos
Áfra János
Babiczky Tibor
Bajtai András
Bárdos Deák Ági
Beck Tamás
Bereményi Géza
Borbély Szilárd
Borsik Miklós
Cseh Zoltán
Cséby Géza
Csider István Zoltán
Czinki Ferenc
Darida Benedek
Darvasi Ferenc
Darvasi László
Dezső Márton
Dragomán György
Erdős Virág
Farkas Balázs
Fehér Renátó
Fekete Vince
Ficsku Pál
Garaczi László
Gács Anna
Gelencsér Milán
Gerlőczy Márton
Greccó Krisztián
Grendel Lajos
Hazai Attila
Háy János
Hufnág Zoltán
Juhász Tibor
Kabai Lóránt
Kácsor Zsolt
Kántor Péter
Kemény István
Keresztury Tibor
Kerékgyártó István
Kinizsi Giusz Zoltán
Király Levente
Király Zoltán
Kötter Tamás
Körösi Zoltán
Krusovszky Dénes
Lanczok Gábor
Lángi Péter
Lovasi András
Maros András
Mestyán Ádám
Molnár Vilmos
Muszka Sándor
Nagy Betti
Nagy Koppány Zsolt
Nádasdy Ádám
Nyáry Krisztián
Nyerges Gábor Ádám
Paizs Miklós
Pallag Zoltán
Papp Sándor Zsigmond
Pál Dániel Levente
Péczeley Dóra
Péntek Imre
Pétery Sarolt
Pion István
Pollágh Péter
Rónai András
Selyem Zsuzsa
Soltész Béla
Szabó Marcell
Szántó Endre
Szántó T. Gábor
Szántó Veronika
Szederkényi Olga
Szegő János
Szécsi Noémi
Szilágyi Ákos
Szoliva János
Szócs Petra
Szvoren Edina
Tolvaj Zoltán
Tóth Kinga
Vajna Ádám
Varga Mátyas
Várnai Réka
Vörös István
Zalán Tibor
Zudor János

MEGJELENT A HÉVÍZ IRODALMI ANTOLÓGIA!

3 év legjobb írásai
egy kötetben,
a Magvető
gondozásában.

A lira.hu oldalon
most **20%**
kedvezményrel
vásárolhatja meg!

A Könyvhéten
keresse a Magvető kiadó
standjánál!

Nyílt víz

Király László: Madárdal	171
Kiss László: Dieter a suliban	174
Szabó Imola Julianna: rekesz és írisz	178
Lackfi János: Hamuból	180
Beck Tamás: Időszámítás	182
Balázs Imre József: Elhagyott csatatér, Elvonulókúra, Vitrinek, Rétegek	184
Kovács Kristóf: Ez is te, Egy év	186
Turbuly Lilla: Helyzetjelentés a Puskin utcából, néhány hónappal Tatjana első levele után	188
Lévai Balázs: Turné (intro)	189
Nemes Z. Mária: Magyarország történelmi kertjei	193
Mohácsi Balázs: rézgálic	196
Kürti László: kiegyezés	197
Greccsó Krisztián: Csak a tárat	198
Horváth Előd Benjámín: Magánvirágzás	208
Hartay Csaba: Hiszek az eltévedésben	210
Marczinka Csaba: Végső tünődés	211
Ferencz Mónika: Cementgyár ősszel	212
Purosz Leonidasz: Csendélet, Torta	213
Lángi Péter: Ma ne jöjj!	214

Hajószakács

Vágvölgyi B. András: La Argentina Shò	217
---	-----

Hullámvérés

Horváth Viktor: A kalóz és a pszicho-dzsánki (400 éve jelent meg a Don Quijote második része) ...	223
Márton László: Tapolca számkivetettje (Batsányi Jánosról)	231

Öböl

Foki Ibolya: Egy letűnt világ vonzásában (Gönczi Ferenc alapművének új kiadása)	239
---	-----

Hévíz
Művészeti folyóirat
Megjelenik kéthavonta

Főszerkesztő: Szálinger Balázs
Szerkesztő: Cserna-Szabó András
Képszerkesztő: Palásti Kovács András
Olvasószerkesztő: Cséby Géza
Kézirat-előkészítés: Darida Benedek

Szerkesztőbizottság: Cserna-Szabó András, Cséby Géza, Hinger Tamás,
Óry Rózsa, Szálinger Balázs, Szántó Endre

Alapította: Dr. Kiss Lajos
Kiadja Hévíz Város Önkormányzata, 8380 Hévíz, Kossuth Lajos utca 1.
Felelős kiadó: Papp Gábor polgármester

e-mail: hevizfolyoirat@gmail.com
www.facebook.com/hevizfolyoirat
Korábbi számaink: www.onkormanyzat.heviz.hu/heviz/heviz-folyoirat-szamai

Terjesztés, előfizetés: Csongrádiné Olasz Sára, csongradine@hevizph.hu
Tördelés, layout: Leon Creativon Kft.
Nyomás és kötés: Ziegler Nyomda Kft.

ISSN szám: 1216-8181

NYÍLT VÍZ

Király László

MADÁRDAL

I. Ének

Jávorka a Disznóólnál. Kezében
Nehéz Hegyes Vasrúd. Anyja
A Konyhában Teszen Veszen.
Pléhtálban Levágott Kakas.
Vére Baljós Előjel. Végzet Szaga.
Pillanatig Innen Minden
Földrész Egyszerre Látható.

II. Ének

Kapunál Fekete Gépkocsi Rossz Hír.
Ősz Magas Férfiú. Arany Szemüveg
Pecsétgyűrű. Talán Nemsoká Megértjük.
Kapun Belép Felderül (Az Ősz).
Jávorkához Egyengeti Lépteit.
Aki Meg Se Moccan (Jávor).
Köszön Az Ősz Szava Békeváró.
J. Mint Süket Néma Hús Verem.
Nem Ősmer Rám Kérdi Az Ősz.
Én Vagyok Az Ezredes. De Csak Síri Csend.
Én Vagyok Az Ezre... Jöttem
Mindent Végre Meg Köszönni.
Jávor Mint Aki Vak Is.

III. Ének

Anya Kilép Konyhájából.
Kezében Véres Kés Csöpög.
Itt Kurta Lírai Kitérő
Sosem Alvó Parasztasszonyokról.
Fáradt És Jóságos Mindahány.
Legeslegszebb Mindörökké
Anyánk.
Valahol Messzi Fán Madár Dalba Kezd.

IV. Ének

Jöttem Mindent Köszönni Meg.
Hálás Mindörökre Úristen Előtt.
Pusztulhattam Volna Ottan.
Halott Vagyok Ha Nem Segítség.
Az Ősz Testes Bukszát Von Elő.
Nekem Van Neked Nincs
De Most Neked Is Van.
Látunk Kinyújtott Hosszú Kart.
J. Mint Aki Kővé Mered Hirtelen.
De Nem Soká Valahol Rikkant A Madár.
Emeli J. A Veszejtő Nagy Karót.
Mell Közepén Behatol.
Hátgerincnél Előtűnik.
A Tekintet Csodálkozó Jegesül.
Ernyed Leomlik A Test.
Egy Repülő Éppen Erre Tart.

V. Ének

Gyermekem Úristen. Hát Mit Cselekedtéél.
Sikoly Száll Mennyekbe Hiuba Kútgémre.
Sikoly Szökdös Kert Fái Ághegyén.
Gondviselőnk Mi Lesz Velünk.
Mért Engeded Mivé Teszel Minket.
Kiáltásaink A Teret Zengik Át.
Gyermekek Szüretre Mennek. Ámde Hirtelen
Minden Megáll Előjönnek
A Gyászoló Citerák.

VI. Ének

Zihál J. Nem Mozdul Aztán Nem Is
Zihál. Szobor. Ott Maradt Az Olnál.
Mindörökre. A Rudat Sem Hagyja Herkules.
Az Ezredes Rogyadozva Szűnni Kezd.
Múlik A Test Lelóg A Kar Íme A Senki Maga.
Porban Buksza Messze Amott Egyedül.
Rúgja Szerzte A Világot Majorság.
Élünk S Félünk Fáink Fölött Muzsika.
Nem Hagy Bennünket Egyedül
Nem Ereszt.
Elmegyünk Haza.

Király László (Sóvárad, 1943) József Attila- és Arany János-díjas költő. Kolozsváron él.

DIETER A SULIBAN

Ő Dieter, a barátom, és nem cserélném el senkivel, mutattam be Dietert a suliban, és mindenki el volt ájulva. Aki addig nagyfiú volt, elismerően lapogatta a vállam, a csajok sikongattak a boldogságtól. De sajnos becsengettek.

Évek óta kész zsvbászár volt az iskola. A szünetben jelvények cseréltek gazdát, pólókra ment az alkudozás, poszterek és kazetták jártak kézről kézre. A büfénél gyakori volt a kakaskodás a Depeche Mode rajongói és a Bros-hívek között, s míg az alsóbb évfolyamot a Neoton Família vagy a Dolly Roll tartotta lázban, a mi generációnk tűzbe tette volna a kezét a Modern Talkingért. Dieter is ebben a zenekarban játszott, a klipekben néha előlépett a szárazjégből, és vidám dalamokat csalt elő nyakában fityegő gitárszintetizátorából, ahogy ő volt a felelős a duó védjegyének számító utánozhatatlanul magas énekhangért is. Milyen oktondi voltam: jelvények, pólók, poszterek, s közben nem tűnik fel, hogy a bűvös mosolyú Dieter évek óta nálunk lakik, a konyhánkban étkezik, a fürdőszobánkban sikálja ragyogóra a fogait, a szobámban hajtja álomra a fejét. Ő biztatott, hogy menjünk csak, szívesen elnéz az iskolámba.

Az oktatási rendszerünk levette a lábáról. A nyolcórás kezdés, a negyvenöt perces órák és a negyedórás szünetek pezsgése, az órák kezdetét és végét jelző csengő nyers, mégis kellemes hangja. Micsoda átgondoltság és összhang, példát lehetne venni róla. Csodálatos hely, ingatta a fejét Dieter. Osztályfőnökin

Gyuszi bácsi jóvoltából rendhagyó órát tarthatott. Mesélt az életéről, ami a zene, az osztálytársaim itták a szavait. Még Gyuszi bácsi is jóindulatúan és figyelmesen hallgatta, bár úgy tűnt, nincs odáig, hogy pikk-pakk, mintha csak varázslat volna, idehoztam egy világsztárt a suliba. Az én helyem az első padban volt, lazán ültem, de nem hányavetin, nehogy nagyképűséggel vádoljanak, csak mert ilyen haverjaim vannak. Próbáltam természetesen kezelni a helyzetet, így kerítettünk sort a fogorvosi rendelő megtekintésére, amelynek felszereltsége szintén lenyűgözte Dietert, így tettünk egy sétát az iskolai udvar ovális futópályáján, melynek során Dieter többször játékosan nekiiramodott, és így szemrevételezte a technikatermet, Gyuszi bácsi örökbirtokát, melyben leginkább az amerikai nérfűró tekergetésében lelte örömét. Fotózkodásra is gondoltam, de aztán eszembe jutott, hogy ha úgyis ott lakik, ahol mi, fölösleges, az meg sértette volna az önbecsülésem, ha minden tökkelütött szert tesz egy becses emlékre, jobb ez így, ahogy van. Dieter a tornateremben sem hazudtolta meg magát, egyben igazolta, hogy a páratlan rockzenei pályafutás mögött szívós munka áll: nagy taps kíséretében medicinlabdával dekázott, s közben azt rikoltozta, hogy Beckenbauer, Beckenbauer. Az ebédlő felé tartva elárulta, hogy abban az évben született, amelyikben a német válogatott megnyerte a svájci fociéjét. Ösztönös jókedve az első perctől szembetűnő volt, a menzán pedig már kifejezetten felszabadultan viselkedett. Előbb repetát kért, majd pisztolyt formázott a kenyérből, és célba vette az ebédlőajtót. Igazgató bácsi éppen akkor ért oda, s halálsápadtan megtorpant. De a következő pillanatban már vidáman integetett felénk, étkezés után pedig baráti csevejre invitálta Dietert. Egyetértettek abban, hogy a tanulás hasznos, és hogy jó volna egy koncert az iskolában. Dieter reményének adott hangot, hogy előbb-utóbb nemcsak az orosz, de a német nyelvet is tanítani fogják nálunk. Hazafelé egy nyolcadikos fiú, Joci csatlakozott hozzánk, akivel már többször nyitottunk vitát a Modern Talking jelentéséről. Joci évek óta kötötte az ebet a karóhoz, hogy a kifejezés annyit tesz, modern mit tudja ő, mi, de tuti nem modern technika, ahogy én gondolom. Kedvezőbb alkalmat álmodni sem lehetett volna, hogy lelepleződjön a nagy titok. Már a játszótérnél tartottunk, amikor Dieter felnevetett, mindkettőnk feje búbjára nyomott egy barackot, és azt mondta: modern beszéd, ezt jelenti. Megkönnyebbülten sóhajtottunk, Joci, hogy neki volt igaza, én meg, hogy nekem. Dieter lenyűgöző volt, semmi fölényesség vagy allűr, kiderült, éppen olyan ember, mint mi, kiegyensúlyozott és derűs. De, folytatta Joci, ha már Dieter itt van, segíthetne egy másik konfliktus rendezésében is. A Saxon zenekar neki és a haveroknak nagyon szimpatikus, de nem tudnak dűlőre jutni az ejtéssel kapcsolatos kérdésben. Valaki

szerint „szexon”, más „szixont” mond, némelyek pedig a „szöxonra” esküsznek. Mi lehet az igazság. Erre a kérdésre Dieter sajnos nem tudott válaszolni.

A család egyből befogadta, alapvető volt, hogy anya neki is elkészíti a reggelit, s munkába induláskor pusztit nyom a homlokára. Jártunk színházba, kirándultunk a városerdőn, fontosabb döntések előtt kikértük a véleményét. Meghívtuk disznóvágásra is, mert az németvárosi hagyomány. Apa büszkélkedett, hogy az ő felmenői Mária Terézia idején jöttek Magyarországra, svábok, innen a Németváros. Dieter azt felelte, hogy ő Oldenburg mellett született, északon, és sose látott disznóölést. Dieter felbukkanásáig a szomszéd, Grósz Bandi bácsi bökte az állatot, de ezúttal bezárkózott a házába, és az unokájával üzent, hogy a szemé elé ne kerüljön az a rohadt fritz. Pedig Dieter sármja mindent vitt, féltem is, hogy ráhajt keresztanyámra, aki olyan szépen mosta a belet, mintha hárfázna, de szó se volt ilyesmiről, Diert teljesen lekötötte a perzselés, és a kolbászhuszt is euforikusan masszírozta. Velünk falatozott a hagymás vérből, és este is együtt fogyasztottuk el a sült oldalast, igaz, Dieter nem fogadott el több pálinkát. A reggeli feles elég volt neki, a kurva istenit, de erős, mondta mosolyogva, s bizalmasan, de nem bizalmasodón hozzátette, szólítsuk nyugodtan Günternek. Fogai makulátlan fehérséggel ragyogtak a dél-békési sötétben.

Akkor sem viselkedett leereszkedően, amikor játéokra került sor. A falra celluxozott posztereimről nem vett tudomást, mintha a világ legtermészetesebb dolga volna, hogy mindenhol fölbukkan, a jelvénygyűjteményemre is csupán egyetlen, ámde érdeklődő pillantást vetett, első lemezüket pedig, amit anya egy balatoni nyaralásra vett, visszafogott lelkesedéssel szignózta. Egészében úgy festett, akár egy hétköznapi ember, és lépten-nyomon érezte, hogy úgy kíván élni, ahogy magam is éltem akkoriban. Az iskolaköpeny láttán ugyan elfogta a nevetés, de ha leckét írtam, és apa nem ért rá, segítségemre sietett, s ha hozzászólni nem is tudott a kémiához, már az is jó volt, hogy hallhattam a szuszogását, éreztem finom parfümje illatát. Nem csupán a közös éneklésre vettem rá, melynek során a partvis helyettesítette hangszerét, *A klinika* című német televíziós filmsorozatot is együtt néztük, amelyben a fiatal doki, Udo volt a kedvencem, amit Dieternek is megsúgtam. Józanul kezelte a helyzetet, nem dúlta fel, hogy konkurensére akadt, s akkor sem érezte velem, hogy hibáztam, amikor egy alkalommal tévedésből leudóztam. Néha azon kaptam magam, hogy gyönyörködöm a frizurájában, széles mosolyáról pedig nem szűnő ámulattal vettem tudomást. A szomszéd srácok nyaggattak, na, hadd csináljanak közös fotót velem, de ahogy a suliban már letettem róla, ezúttal sem esett nehezemre elhajtani őket. Dieter fáradt, Dieter elfoglalt, Dieternek sürgős elintéznivalója akadt. Pedig sen-

ki se ért volna rá jobban nála, a sztárok tétlen, de csodálatos életét élte, ami láthatóan boldoggá tette őt, így engem is.

Kapcsolatunk sosem került válságba, apróbb hullámvölgyek sem szeplőzték az együtt töltött időt. Ám egy este, amikor az első barátnőmet, Andreát az állomásra fuvaroztuk, a hazaúton arra lettünk figyelmesek, hogy Dieter nincs a kocsiiban. Apa ijedten taposott a fékbe – megféledeztünk róla, ott hagytuk volna? Mekkora állatok vagyunk! Vissza a pályaudvarra, sehol senki. Dieter, szólongattam, Dieter. De, mint a saxonos kérdésre, erre sem érkezett válasz. Megszöktette a nőmet? A sunyi döggje! Viszont nem rémlett, hogy Andreával együtt száll vonatra, s integetéskor se dugta ki fejét az ablakon. Annál gyanúsabbnak és főképp érthetetlennek tetszett az egész kutyakomédia. Hazaérve üres lakás fogadott bennünket, a holmiját se találtuk. A poszterek érintetlenek, a céllövöldében lőtt képe az íróasztalon, ahogy hagytam.

Évekkel később azt olvastam egy szennylapban, hogy Dieter Bohlent állon harapta a rottweilere. Úgy kell neki, motyogta valaki bennem. De esküszöm, nem én voltam.

Kiss László (*Gyula, 1976*) író, magyar–történelem szakos tanár, a *Bárka* folyóirat szerkesztője. Ki mondta, hogy jó volt címmel az idei könyvhétre jelenik meg legújabb novelláskötete, amit ősszel metáregény követ: *Ektomorf, Outcast*.

REKESZ ÉS ÍRISZ

vakság

Fekete róka az ég. Kucorodik a fénynek, villódzó szemein távoli bolygók. Megkopott cselédek. A tejúton langy rögök, porzik a fehér távol. És a háztetők megolvadnak az éjben. Bordó gyolccsal kötöz az álom. Hiába. Kopasz házak rejtik a gyermeket. Tintaarcán üvegszemcse, két bolondos szem boldogsága. Gerenda alatt, vasszelencében egy dohos titok vaskos zárja. És az ég megindul, rókatestén ezer seb, csillagok vakorcos köténye. Hajnalig hordja, éhesen. Míg lezuhan a sötét, fekete róka üres teste.

lebeny

Gázóra kattog. Csepeg a víz. A hűtőgép szelíden dorombol a konyhakövön. Penészfoltjait puhára hűti. Smaragdinszemű álmok, eltéve télire. Betakar a villanykörte csupasz testéből az izzósál. Hívatlan árnyaink füstöt kergetnek az ablakrésben. Félholt ígéket hord a fáradtság, szájában egy maréknyi hely. Vasútsín a bőr, kőbőröndjeink a fogak. Lepedékesek. Megreped a mosatlan üvege, zacskót hasít a szilánk. Az ajtón kívüli tér meggörbül, itt bent minden áttetsző. A fény langyosra keni az arcod, szétfolyik karcos tenyeremben. Folyókká dagad a ráncok völgye, halkká szelídül a csend. Ez egy másik város, másik ország. Lehunyom a szemem. Lélegző mellkasod az egyetlen doboz, ahova beférek. Hallgatlak, ilyen közelről. A falak zsugorodnak, szűkül a háztetők derékszöge. Tükörrel álcázott kalickákra csattan a zár, tévhiteket huzaloz a szél. Minden körénk fullad. Míg mi csak egyre lassabban, meg-megállva, lélegzünk. Négy, három, kettő. Közös mellkasunk üvegkoporsó, aranyhal a közepén.

félközel és nagytotál

Idegen sejteket visz ez a távolodó kar, messzebb húzza árnyait. A házfalak szelíden dőlnek a gerincnek, rápuhulnak, majd összetörik. Csatorna és vezeték. Ütőér és nyelőcső. Kihalt a város. Emlékeinktől mállik, szellőzik, újraépül. Dagad a máj, a távoli bolygók céltalan keringenek. Benned zsugorodik ez a lyukacsos álom. Téged altat ez a légköri csend. Mélyre nyomja az arcod. Kénbe és sárba, könnyű testű lebegésből ragadós zuhanásba. Hozzád tapad a semmi. A jelen. A mozdulat, amit tőled lestem. Amikor szégyelli az ember, hogy él. Hogy ez is egy vasárnap, amikor nem érsz ide. És várlak az ablakban, ami pont négy tenyérnyi mély. Mint a fotón, amin anyával együtt fogtok. A fejem belefér a kezembe. És mint az elromlott előhívó-folyadék, olyan a hiány. Kipótolja és átfesti a fényeket. Belső vaku, el nem kattintott képek. Egy albumnyi képzelet. Ahogy a kertben állsz és belenézel a kamerába. Én harminc lennék, te akkor ötvenöt. A szemed nyitva, a hajad szürke, hátraigazítod. Nappal van, rozsdás a fény, mintha egy másik ősz. És te kíváncsian nézel. Hagyod, hogy perceken át csak rögzítsek. Rögzítsem, ami végleg elszőkött.

Lackfi János

HAMUBÓL

Mióta készülök, hogy elmondjam neked,
hányféle egybeszúrt mintázat fénye-visszfénye
vagy te bennem, tükröződésekkel, falevelek
sárga tenyereivel, táncoló vízi lények
zsibongásával teleszórt felszínű patak,
melynek tarkasága elemezhetetlen,
de nem is elemzésre teremtetett, szalad
csupán a maga útján, soha meg nem
torpan, éppígy zajlasz te bennem
örökké változón s változatlanul.
Egy vers vékony hajtűjével próbállak
egybefogni, a szerelemtől tanul
meg az ember, ez a lelkes állat
lemondani arról az illúzióról, hogy a
dolgok megragadhatóak lennének,
pedig semmi sem az. Körülbelül oda
jutok hajcsatjaimmal, annyit érek
el velük, mintha a tengert csipesz
segítségével szedegetném össze, vagy ha
a lakásban talált hajszálakból heves
izgalommal próbálnám mihaszna
módra rekonstruálni a hajzuhatagot,
melybe ujjaim ménesét annyiszor már
kicsaptam, kedvükre bóklásztak ott.
Még mindig nem tudom elmondani
neked, hogy semmi se fontosabb annál,
mikor őszintén öntöd ki azt, ami
rólam s munkáimról áll össze benned,
nem pusztá visszhang a szavad,
gondosan latolod meg a frissen termett

szókat, egyik kiállja tekinteted tüzét,
másik ellobban, s én tanulok tőled
magammá lenni. Megannyi év,
mennyi zsákutca öklend ki engem, mire
lehetek végre valakivé, aki hasonlít rám,
akit te látsz csak tisztán, s talán te is csak
álmodó szemhéjad mögött, mikor kibontlak
a sötétből, feléd fordulva, óvakodó
ujjakkal, laza árnykását kotorva félre,
és megsemmisülhet köröttünk Pompeji,
te újra megszületsz a hamuból végre,
s heverünk itt, szerelmünk szobrai.

Lackfi János (Budapest, 1971) Prima Primissima-díjas költő, legutóbbi verseskötete: Élőhal (2011).

Az asszony a bíróság folyosóján akaratlan fültanúja volt egyik sorstársa élettörténetének. Szokás szerint egy napilap mögé rejtette arcát, mint ha másoknak a tekintete is megsebezne. Azt hitte, az elmúlt évtizedek után nem érheti már meglepetés. Bosszankodva tapasztalta azonban, hogy a halottak figyelemre ingerlik. Tulajdonképpen igazat adott a vele szemközt helyet foglaló középkorú nőnek. A válófélben lévő házastársak közötti konfliktus hasonlatos az atomháborúhoz. Nincsenek benne semleges szereplők. Szenvedő alanya mindenekelőtt a fiad, akit múlni nem akaró éjszakai ágyba vizelése miatt pszichológushoz hurcolászol kamaszkorában is. A szomszédjaid a káposztásmegyeri panelházban. A bírónő, aki a békéltető tárgyaláson sokadszor is megállapítja, hogy a gonoszság nem is az emberiséggel, hanem az angyalokkal egyidős.

Holott az asszony nem emlékszik látványos impulzusra, mely elindította volna a folyamatot. Sem alkohol, sem szerető. Egyszer csak azt vette észre, hogy férjének éppen azok a tulajdonságai idegesítik, amelyekbe beleszeretett annak idején. Közvetlenségét tolkodásnak érzi, bölcsességét pökhendi okoskodásnak. Ülnek a vasárnapi ebédnél, és gépiesen a férfi arcába mondja: „Amikor a szüleid rászoktattak a húsevésre, felébresztették ragadozó ösztöneid!” Miután beadta a válókeresetet, lázasan böngészni férje laborleleteit. Megkönnyebbülten olvassa, hogy annak

nem nullás a vércsoportja. Tehát nem kaphat tőle baleset esetén sem transzfúziót, amivel egy életre lekötöznék őt a férfi.

Sok-sok évvel ezelőtt az előszobában állította fel a férje azt a faliórát, amely éppen megismerkedésük napján állt meg. Tudatosan nem húzták fel újra. Őrizze csak azt a nevezetes pillanatot. Fiuk nem is igen értette, vajon mi lehet a funkciója egy működésképtelen szerkezetnek, ők pedig nem mondták meg neki. Ez volt kettejük kis titka. És a homokóra a könyvespolcon. Megbeszéltek: amelyikük előbb eltávozik az élők sorából, jelt ad a másiknak, ha van halál utáni élet. Hazajössz a piacról vagy a fodrásztól az üres lakásba, s észreveszed, hogy peregnek lefelé a homokszemek, mert valaki megfordította a szerkentyűt. Kísérteties.

Partvissal söpri össze most az asszony a homokóra darabjait. A bíróság neki ítélte a lakást és a gyereket is. Férje tehetetlen dühében szinte minden mozdíthatót magával vitt: televíziót, mikrohullámú sütőt, gyümölcscentrifugát, laptopot. Mielőtt kilépett volna az ajtón, még egyszer jelentőségteljesen az asszony szemébe nézett, a homokórát pedig földhöz vágta. Csak az ezzel a baj, hogy az asszony és a gyerek nem szerezhetnek bizonyosságot a halál utáni életről.

Évek múlva egyszer majd nem jelentkezik a férfi láthatás alkalmával, s az asszony felkeresi garzonlakásán. A bejárati ajtó tárva-nyitva áll majd, az asszony rosszszat sejtve óvakodik be. Amikor megpillantja a kötélén függő holttestet, először megdermed, aztán dühödten beleöklöz. Sírva fakad, a hulla pedig leng ütései nyomán, akár egy bokszzsák.

Őrjítő csönd honol most az üres lakásban, a gyerek nem találja a helyét. Panaszosan nyöszörög: „Anya, csinálj valamit!” Az asszony tanácstalanul néz fiára, aztán észbe kap. A vitrinből szedi elő a kulcsot. Leemeli az órát a falról, megtalálja a nyílást, és forgatni kezdi benne a fémdarabot. A gyerekre pillant közben, s elmosolyodik. Már megnyugtató kattogás tölti be a szobát, amikor vacsorához ülnek. A kisfiú kétszer is kér a rakott krumpliból, s anyjára sandít: „Ezután mindig menni fog az óra, ugye?” Az asszony végigsimít fia homlokán, s elgondolkodva néz a szemébe: „Mindig, kisfiam. Amíg csak élünk.”

Beck Tamás (Zalaegerszeg, 1976) író, költő. 2014-ben Petri-díjat kapott.

ELHAGYOTT CSATATÉR

Egy elhagyott csatatér a helyszín,
hol kézfogások csattantak,
és valaki ellopott fél percnyi időt,
csak azért, hogy rögtön továbbadja.
Fém-detektorokkal járkálnak a kincskeresők,
biztos tippekkel érkeznek,
hónuk alatt történelmi atlasz.
De mást írnak a könyvek,
s mást a nyelv, amelyen szóra bírható a hely:
dolgukvégezetlenül indulnak el ma éjjel.

ELVONULÓKÚRA

Kinyílik a fák között a sétány.
Némafilmen zúdul le a vízesés.
Beáll alá, majd nedves hajjal körbenéz,
villan a hátán két uszony és két szárny.

VITRINEK

Elásott kincsek ragyognak a vitrinekben,
Rajtuk még a gyökerek, göröngyök nyoma.
Egy-két karcolás és heg a győzelemben.
Hogy elég messziről érejenek valahova.

RÉTEGEK

Saját ritmusképletek, talált zenékben.
Lekapart rétegek egy párbeszédben.
Szédítő mélységű ház a föld alatt,
amelyből egyetlen kémény ha fönmaradt.

EZ IS TE

Valami szebb helyett a körút van az ablakunkban.
Minden reggel így ébreszt. Azt mondtad,
ebbe vagy szerelmes, és hogy inkább ebbe kéne
nekem is. Ezért nem bírod elviselni hallgatásaim,
mert akkor te is belülről hallatszol.
Lefekvés előtt olyanokra gondolunk, amiket
a tengerparton kellene csinálnunk.
Vagy legalább a fürdőszobában.
Elviselhető lassúsággal korrodálódni.
Vanból a nincs felé, nehogy hirtelen legyen vége.
Félálomban megrándul a lábad,
ilyenkor azt hiszed, gödörbe lépsz, vagy csak megcsúszol.
Tudom, ezt is egyszer elmondtad.
Gyorsan átkapaszkodunk a felesleges álmokon,
egy reggelt sem fogunk tudni átaludni.
Újra az ablaknál állsz, beengeded a belvárost.
Nincs szavad, mondanom kellene valamit,
de az igazság szomorú, más meg nincs.
Rágyújtasz, a szád bizonytalan, mint
a belsőudvarban az állások tartóelemei.
Ajkaidról harapdálod a száradt bőrt:
óriási kalapácsokkal verik le a régi falakat.

EGY ÉV

Meséltem vagy csak akartam
neked a vadsparkban élő gólyákról.
Hogy minden ősszel délnek fordulnak,
és a rácsoknak repülnek. Napokig, újra és újra.
Nem hagyják abba. Mostanában
ilyenekhez hasonlítanak.
De gondolom, erre már nem emlékszel.
Belém is csak a véletlen igaz szavak,
a halk fintorok vésődtek,
amik miatt mindennek vége lett. Amúgy.
Elalvás előtt befejezem félbehagyott filmjeinket,
mit tehetnék. Mert mennyire utáltam
veled aludni, csak azzal a másikkal,
mindig azzal a másikkal szerettem volna,
akivel most is.
Én meg, meg sem próbálok, ezt mondják,
hogy már tudom.
Mondjuk, valahol benne állok,
valami ismeretlen égtáj felé kutatok.
Így alszom majd el. Molylepkék a bukóablakon.
Reggelig sem találnak ki rajta.

Turbuly Lilla

HELYZETJELENTÉS A PUSKIN UTCÁBÓL, NÉHÁNY HÓNAPPAL TATJANA ELSŐ LEVELE UTÁN

Talán még szeretlek.

De már nem úgy, és főleg nem addig.

Semmilyen értelemben sem végtelenül.

Így aztán elküldöm az öreg herceget,
dehogyan megyek hozzá dacból feleségül!

Érted sem aggódom:

Lenszkijjel évek óta nem beszéltél,

és úgy hallom, tavasszal Bristolba költözött.

Az előrehozott párbajt is rég megvívta –
önmagaddal.

Különben meg: mi abban a dráma,

ha egy tétova negyvenes unja a költészetet,

a folytonos érzelmi hullámverést,

és inkább oda megy,

ahol meleg vacsora várja,

plusz – távkapcsolat helyett –

egy univerzális távkapcsoló?

Lévai Balázs

TURNÉ (intro)

Asötétítőfüggönyök résén behasító napsugár már éles csíkot húzott a huszonegyes szoba falára, mikor harmadjára is megcsörrent a telefon az ágy melletti kisasztalon. Puska tudatalattijának az első két alkalommal sikerült az álom süppedős határvidékére száműznie a kellemetlen zajforrást, noha a másik fél bosszantóan kitartónak bizonyult. Először a Hegyalja Fesztivál szervezőjével folytatott beszélgetésbe álmodta bele a csörgést, a kiélezett tárgyalási szituáció miatt amúgy sem vehette fel, gyors mozdulattal táskájába dobta a mobilját és tovább ecsetelte legutóbbi turnéjuk sikertörténetét. A házi telefon második megszólalása már egy átmeneti tudatállapotba billentette, addigra lehengerlő tárgyalási technikájának köszönhetően extra magas gázszit sikerült kiharcolnia Lady Alkutól, akit azt követően neveztek ki a fesztivál főszervezőjének a tulajdonosok, hogy a színpadról koncert közben leeső és nyakát törő basszusgitáros kórházi ágyánál a jókívánásaival együtt – a rövidebb bulira való hivatkozással – az 50%-os gázsilevonás hírére is közölte a zenekarral. Érthető, ha Puska félálomban úgy döntött, egy kicsit még kiélvezi a sikert. A harmadik próbálkozás végérvényesen kirángatta ebből a jóleső állapotból. Ki a nyavalya telefonál ilyenkor? Fejfájása erősségéből kiindulva reggelenként elég jól meg tudta tippelni a pontos időt, de felháborodása most felülírta ezt a különleges képességét. Különben is, vezetékes telefont már

Turbuly Lilla *(Nova, 1965)* Aranyvackor-díjas költő, meseíró.
Legutóbbi kötete: *Viszlát, kosársuli!* (2014).

nem használnak az emberek, gondolta Puska, ezt senki nem mondta ennek az álombakónak? Az ismerősei közül csak az anyjának és a bátyjának volt vonalas telefonja, előbbi egy ügyes saleses beszélte rá egy olyan csomagra, amiben a tévé és az internet mellé ingyen kötik be a telefont, elfelejtve megemlíteni, hogy a számlát ettől még fizetni kell, míg utóbbi rendszergazda informatikus volt, így az ő vonalas telefonja Puska szerint nem igényelt további magyarázatot. Hihetetlen, hogy nem adja fel, dühöngött Puska a megszakítás nélkül csörgő telefonon. Az ilyenekből lesznek később a sorozatgyilkosok vagy a valóságshow-szereplők, mikor már nem elégszenek meg mások reggelének a tönkretételével. Hangosan nyögve felült az ágyban és két tenyerével megpróbálta éjszaka elkészált arckifejezését a helyére rendezgetni.

– Rendben, Batman, te akartad! – dörmögte maga elé és felvette a telefont.

– Mi van?

– Jó reggelt kívánok, Tóth Anita vagyok a Paripa Csárdából. Fegyvernek Tibort keresem.

– Megtalálta. Nagyon hiányozhattam, ha ennyire türelmes volt. Mit tehetetek önért?

– Ha jól tudom, ön a Black Sheeps menedzsere. Tegnap este nálunk léptek fel egy zártkörű rendezvényen.

– Ahogy mondani tetszik. Ha a fogyasztásunk miatt keres, hiába fárad. A szivarosok azt mondták, mindenre a vendégeik vagyunk, a számlára ne legyen gondunk. Az utolsó két üveg Chivas Regal talán már túlzás volt a fiúktól, de a dominikai rumról nehéz valami komolyabbra váltani. Ilyenkor csak egy üveg 25 éves scotch tudja helyrebillenteni a zenészek egóját. Vagy kettő.

– A fogyasztásukkal semmi gond nincsen, a meghívóik rendezték a számlát.

– Akkor elárulná, hogy miért kellett felvernie hajnalok hajnalán?

A vonal túlsó oldaláról súlyos csend, majd némi zavart köhécselés hallatszott, a Paripa Csárda munkatársa csak ezután nyögte ki: – Hiányzik egy lovunk.

– Tessék? – kérdezett vissza Puska, akit nehezen lehetett kizökkenteni, most mégis azt hitte, rosszul értette a hölgy utolsó mondatát.

– Eltűnt az istállóból az egyik lovunk.

– És nekem mi közöm ehhez?

– Azt gyanítjuk, maguk vitték el. Nagyon aggódunk, mert Ruby Tuesday különleges bánásmódhoz szokott versenyló, nem szereti, ha kizökkentik a napi rutinjából.

– Mit mondjak akkor én? – gondolta Puska, aki most ölni tudott volna egy Advilért és egy csésze kávéért. Nyugodt körülmények között Krúdyval értett

egyed, kis üveg pohárból szeretett a legjobban kávézni, ahogy néhány régi, retrónak csúfolt presszóban a mai napig szervírozzák, nem pedig csészéből vagy bögréből, de ebben a pillanatban egy műanyag poharas, gépi kávéért is örök barátságot fogadott volna bárkinek.

– Asszonyom, nagyon megtisztelő, hogy ránk gyanakszik, komolyan, minden magára valamit is adó rockzenekar büszke lenne a feltételezés halatán, de sajnós el kell keserítsem. Mi nem vittünk el semmilyen lovat a csárdájukból, de még egy nyomorult macskát vagy csirkét sem. Nagy Feróékról mesélték, hogy a nyolcvanas években élő csirkét daráltak a színpadon, de később megdőlt ez a városi legenda is. Ne tévessze meg a nevünk, mi állatügyekben elég passzívnak vagyunk mondhatók.

A vonal másik végén újra pár másodperces csend következett.

– Nézze, Tibor, a lovászfűú éjféلكor nézett be utoljára az istállóba, akkor Ruby Tuesday békésen eszegette esti szénaadagját. Reggel hatkor viszont már csak hűlt helyét találta. A pincérek szerint maguk jöttek el utoljára a csárdából, finoman szólva sem józanul. Hangoskodtak, üvöltöztek, lepisilték Hófehérkét és a hét törpét, krumplival dobálták meg a szélkakast, versenyt futottak a lovak gyakorló pályáján, majd a Good bye, Ruby Tuesday-t énekelve távoztak. Ebből gyanítjuk, hogy esetleg maguk vitték el.

– Drága hölgyem, értse meg, az én zenekaromban senki nem tud lovagolni. Szerintem még biciklizni sem. A darts a legkeményebb sport, amit életükben űztek. Ráadásul mindegyiknek van valami allergiája, a lószőrtől például fulladnak. Csupa gerincferdüléses Spongya Bob, akik, ha nem kezdtek volna gitározni a középiskolában, ma vonatokat fényképeznének és a Mr. Masturba lenne a kedvenc daluk a Tokyo Cinema Clubtól. Mit kezdenének ők egy lóval?

Puska érezte, hogy kezd magára találni. Mindig ez történt, ha egy beszélgetés számára szórakoztató irányt vett. Édesanyja szerint ügyvédnek kellett volna mennie, a vasárnapos húsleves kanalazása közben gyakran hallgathatta meg, micsoda pazarlás idegesítő beszédképességét holmi zenekarokra fecsérelnie.

– Szabadjon azt is megjegyezniem – folytatta lendületesen –, hogy Hófehérkét biztosan nem becstelenítettük meg, ezt kikérjük magunknak, a zenészeim köztudottan udvariasan viselkednek a hölgyekkel. A törpék esetében ugyanezt nem merem állítani. De hadd mutassak rá elmélete leggyengébb pontjára: Rolling Stones! Kedves asszonyom, ki énekel ma szétcsapva Rolling Stonest? Legfeljebb a paksi halászléfőző fesztivál headlinerei, nem

egy olyan trendi elektro-pszichobeat banda tagjai, mint a Black Sheeps. Nálunk az ilyen stílusidegen szórakozás elképzelhetetlen. Mi betépve is tudjuk, kik vagyunk, s hova tartunk.

Puska kikászálódott az ágyból, és kezében a telefonkészülékkel odalépett az ablakhoz. Miközben folytatta eszmeftuttatását zenekara ars poeticájáról, félrehajtotta a függönyt, és kinézett a panzió mögött elterülő parkra. Egy kertész éppen a fűvet nyírta, míg társa a bokrokat metszette hatalmas ollójával. A nap hétágra sütött, a tenyérnyi játszótéren gyerekek fogócskázta, és a park végében a kerítéshez kötve...

– Szürke? – kérdezte Puska lélegzetvételnél szünet után.

– Tessék? – kérdezett vissza a lovardás hölgy.

– A ló, amit keresnek, szürke?

– Ruby Tuesday? Igen, szürke, fekete sörénnyel.

– Akkor megvan. Küldjön érte valakit. Bocsánat, tegnap indítottuk az őszi turnét. Még be kell melegednie a srácoknak.

Puska letette a telefont, óvatosan megsimogatta a fotelben némán csücsülő Szundi sárga sapkáját, és arra gondolt, a kávéja mellé ma kivételesen megérdemel pár korty 25 éves scotchot is reggelire.

Nemes Z. Márió

MAGYARORSZÁG TÖRTÉNELMI KERTJEI

Lévay Jenő Tömegszerencse (2005)
címmű munkája kapcsán

Örömmel tudatjuk a növénybarát érdeklődőkkel, hogy a rohanó város szívében megjelentek a titokzatos orchideák. Hatvanhét nemzetség és több mint háromszáz faj szaporodik a zöld szigeten, zagya és parvenü házak közepette.

De inkább nem emlegetem városépítő rendszerünk higiénikus hátrányait.

Eleget siránkoztunk már, hogy virágos lelkű átriumok közepén szalagférgék szemlélődnek rendíthetetlen nyugalommal! Efelett sopánkodni éppoly nevetséges, mintha valaki a villamosvilágítás vagy az autók ellen lázadozna.

Mégsem mindegy, hogy a polgárember a maga rászabott kis házát bútorozza be, vagy pedig a bérkaszárnnyába ékelt csúnya lakásában a pikkelylevelű örökzöldet tarka-díszbogár tizedeli.

Nem ezt érdemelték József főherceg katonái!

Senki sem fog áldozatokat hozni azért, hogy fennálló görbületeket, melyek gyakran kedvezően is hatnak, kiegyenesítsen, és mindenki bele fog nyugodni esetleg újabb görbületekbe. Amióta ugyanis életünkben az uralkodó szót a háború vette át, a kertépítész, amelytől elengedhetetlen kellék a vállalkozás biztos légköre minden mesterség közt leginkább vegetál

Lévai Balázs (Budapest, 1968) rendező, producer. Valaha Budapest XI. kerületének egyik basszusgitárosa volt, de régen elköltözött. Ez az első fikciós írása.

Az architektúra fölött az égbolt ma sötét.
Géniusának el kell takarnia arcát.
Egyelőre tábori védműveket emelnek s nemes házakat robbantanak.
De az az időpont nem maradhat el, hogy a hadimérnök levesse uniformisát
s fölcserélje az építőművész kabátjával.

Hiszen néhány öreg juhász is azt állítja,
hogy ha az állatot bűdös sántaság közben köpi be a légy,
akkor az fertőtleníti a sebet, és így az hamarabb begyógyul.

Jönni fog tehát egy jobb kor, amikor a néger ízlésű banképületeket
és a nyugati bélyegű villákat benövik majd a pusztai tölgyesek
közepükön színes pirogránitból készített Rákóczi-szoborral,
mely nemcsak a magyar embereknek jelent felüdülést,
de kisebb-nagyobb állatoknak is menedékül szolgál.

Addig is, ha a természet közelségére szomjazol,
Pepi gróf varázstanyája sok-sok érdekességgel vár az az arborétumban.
A nőivarú egyed rendszeresen és megbízhatóan terem,
miközben a gácsér lihegésszerű hangot ad.
Az ösvény kerekesszékekkel is járható.

De maradj fegyelmezett!

Teóriában a modern város megoldottnak tekinthető.
Ugyanakkor mégis elterjedt az a higiéniai hazugság,
hogy a magas szobák jobban szellőznek, mint az alacsonyak.
Elemi fizikai megfontolások elegendők annak a kimutatására,
hogy a szellőzés nem a szobamagasságtól függ, hanem a fészekalj
tömegétől, melyben a trágya úgymond „begyullad”.
Ez a gyulladás aztán sántítást, köröm közötti gennyes foltot,
és jellegzetes szagot okoz.

Ha az emberek biztonságban érzik magukat,
és a politikai viszonyok nyugodtak, szívesebben építenek völgybe,
mint hegyre. Ezért a növényzet nyújtotta lehetőségeken kívül
mesterséges költőhelyeket és odúkat is kihelyeztünk,
amelyekben a kisebb testű madarak – elsősorban széncinegék
és mezei verebek – rendszeresen költenek.

Emlékszünk még az öreg Podmaniczky Frigyes báróra?
Egyszer azt mondta, hogy aki zöldséget akar látni, menjen vidékre.
Mindен tiszteletünk a báróé, áldja meg az Isten egész nemzetségét,
de a cserjék és fák génbankját visszafoglalták a királyi csapatok,
a golyók, repeszek nyoma ma is látszik néhány idős fa törzsén,
mások a belsejükben „rejtegetnek” háborús aknaszilánkokat.

Mindig van egy titkos géniusz a bérkaszányafront mögött.

A tanösvényen végigsétálva megismerhetjük
a dolomitjelenséget a történet háttérében,
hiszen ne gondoljuk, hogy a polgárok
jósántukból őrzik a biológiai sokszínűséget.
Ha egyedül rajtuk múlna, elfelejthetnénk a maguktól
növő intim szépségeket, mert amikor két ember
a városrendezésről vitatkozik, az egyik az egyenes,
a másik a görbe utat választja.

Nemes Z. Mária (Ajka, 1982) Sziveri-díjas költő, kritikus, esztéta.
Legutóbbi kötete: A hercegprímás elsírja magát (2014).

Mohácsi Balázs

RÉZGÁLIC

nézed, ahogy a fényen átsüt a por, és azt mondom,
lehetne nekünk saját légterünk.
tegnap még magasgerincű tetőt akartál és számárhátíves
ablakokat,
néha úgy változtatsz, ahogy reggel le-,
este felkapcsolják a közvilágítást.
pedig egy hangvilla két ága vagyunk,
közösen rezonálunk egy frekvencián.

valaki téged mégis irányít,
megszállt. parazita barnahang
szakít tőlem el.

de egy hangvilla két ága vagyunk,
ütés egy keményebb felületen,
mondjuk, egy asztal peremén,
ilyenkor fájunk egymásnak,
összeköt a távolság, elválaszt a közelség.

egy hangvilla két ága vagyunk,
zengő érc,
hajnali égalján a rézgálic,
az ébredés sidolja súrol,
álomi hegyhát. számárköhögés.

gerinc ropog, flakon szisszen.
ezek a hangok kékek. ezek között mondom,
hogy aludnod kellene. én majd vigyázok rád,
megőrizlek, mint a 440 hertzet.

Kürti László

KIEGYEZÉS

hiábavaló lenne mentetetni az anyámat. szép nő volt, és csodálták a férfiak,
rajongtak érte. éppen ezért, önvédelemből, már egész fiatalon igyekeztem
kibolondulni belőle, de hiába csaltam és csalattam másokkal, úgy gyűlöltük
egymást, ahogyan a legrosszabb szeretők vagy ahogy a legszenvedélyesebb
versenytársak gyűlölködnek. éreztem vágyait, égető kínját, gyengeségeit.
némán csodáltam érte, amíg ő látta, hogy többet tudok a gesztusaiból, belső
életéből kiolvasni, mint aminek valódi okait ténylegesen megérthettem volna.
beleéreztem anyám legmélyebb bűneibe. ott volt a kéztartásában, a csípőjén
pihentetve, haja, szájrúzsza színében, dereka ívén. amikor ráemeltem tekintetemet,
nem meglestem vele, nem is kíváncsiskodtam gyermeki módra, hanem egyenesen
lerántottam a fátylat, lelepleztem az összes gondosan rejtegetett titkot. sokáig
úgy képzeltem, hogy valamiféle látnoknak képzél, csak később értettem meg,
én magam vagyok a bűn, az ő személyes mocska. magamat takartam ki
minden figyelmes pillantásommal, magamat mutogattam, szatír, ezt utálta, emiatt
irtózott tőlem egész életem keresztül. rajtam ezt követően a rajongó gyermeket,
bódult férfit sohasem érthette tetten, de saját reménytelenségét,
az elrontott, félrecsúszott életének torzóját, igen. a bűn, nagy szabadságok
és felszabadultságok leigázója, betegségek, elfajzások szülőanyja. születésemtől fogva
a kémiaiáját figyeltem, természetét a rohadásnak, fejlődését a nyomornak.
ma, mikor már túl vagyunk minden háborún, szemembe néz, és természetes közönnyel,
de céltudatos mozdulattal, egyszer csak kezemhez nyomja a mára hervadozó,
dús mellét a régen legyőzött, szerelmetes édesanyám.

Mohácsi Balázs (Siklós, 1990) költő, a Jelenkor szerkesztője, Pécssett él.

Kürti László (Vásárosnamény, 1976) költő. Legutóbbi kötete: Testi Misék (2012).

A pesti Broadwayn még nem értek véget az előadások, de már zajos volt a sarok. A troli beszorult, keresztben állt az Andrássy úton, mert a Radnóti színház előtt egy idős dramaturg próbált megfordulni. Minél többen dudáltak, annál többször fulladt le az autója. Szekér Ernő kilépett a Nemzeti Dohányboltból, leoldotta francia, vékony szálú cigarettájáról a nejlont, pofátlanul drága már, és nézte a kollégát. Még mindig gyönyörű nő. Meggyulladt a cigaretta, Szekér nagyon szívott belőle. Vajon hogyan csinálja?

Szekér a régi nőkre gondolt, sohasem volt az a típus, aki megkérte volna a vendéglős lányának kezét, mert nem íztelen a leves, sohasem áldozott többet az erejéből, idejéből, mint amennyit muszáj volt. Úgy érezte, így is elég. És ami ezért cserébe jár, az is elég. Nem egy lipótvárosi nagyasszony mostanában is megigazította a hajhálóját, ha közeledni látta a Szervita tér felől. A dramaturg kolléga szerencsésen megfordult, odaintett Szekérnek, Szekér visszamosolygott, az asszony elillant, ki is vágott az Andrássyra. A troli sikítva áthajtott a Nagymező másik oldalára, és el is tűnt a Zeneakadémia felé. Szekér valamiért nem mozdult. Nézett utána, a Király utca innen csak egy ábránd, onnan már kevesebb fény jött, az utca zsongását csak elképzelni lehet, megint nagyon szívott, várta, hogy ugyanolyan jól essen, mint az előző slukk, de nem, sőt, szúrni kezdett a szíve.

A Radnótiban véget ért az előadás. Már ilyen késő lenne? Mióta áll itt? A *Karamazov testvéreket* adták, csak férfiak vannak benne, hosszú előadás, nehéz szerepek, Szekér lent tartotta a füstöt, olvasta a példányt még a próbák előtt, egy dramaturg kolléga írta az eredetiből. Kiengedte a füstöt, lassan, gomolyogva, nehogy szúrjon a szíve. Vajon ő még értene ennyire oroszul? Megülte a gyomrát az irigység. De régen csinált ő már ehhez fogható munkát.

A sarkon valami csattant, üvöltöttek, Szekér összerezzen. Régen nem volt ilyen ijedős. A napokban Kocsis Bartókot vezényelt az Akadémián, Szekér még a szünetben is révülten kortyolta a pezsgőt, nem vette észre az ügyetlen házaspárt, ahogy araszolnak az asztal felé, az asszony hangvillás islert vitt és egy bögre teával egyensúlyozott, Szekér csak akkor nézett oda, amikor az asszony jajgatni kezdett, nem sikított, jajgatott, mint egy férfi, a tea már megindult, le a csészealjra, Szekér föl sem fogta, mit lát, pedig még talán el is tudta volna kapni, de csak nézte, a teli üvegbögrében, mintha bográcsos csalánleves lenne, öblösen lötytyent a tea, aztán lezúdult az egész a földre. Döngött az Akadémia büféje, ott szinte nincs is plafon, olyan magas a terem, mint egy templom, a bögre a felújított üvegpadlóra esett, a padlóvilágítás nem aludt ki, de a vastag tejüveg, mintha pókháló lenne, ezer vonalban megrepedt. Szekér nagyon megijedt, percekig a fülében dobolt a szíve, elöntötte az arcát a pír, a szégyen vöröse, mert tudta, látszik, ez a réműlet mindenképpen látszik rajta.

Kora tavaszi nap volt, Herminamező eldugott utcáiban már akadt néhány virágzó aranyeső, de a rakparti akácok még feketén, csupaszon nézték a Margitszigetet. Ernő egy új galériába volt hivatalos a Király utcába, a legendás Nyugat folyóirat sokadik születésnapját ünnepelték. Ernő igyekezett elegánsan viselkedni, de ehhez fogható galériát még sohasem látott. Elképesztette a grandiózus kiállítóterem, egy teljes háztömböt vásárolt föl a tulajdonos: gyerekszobák, kamrák, cselédszobák nyíltak egybe, és az öreg, körgangos ház udvara üvegtetőt kapott, ahogy a pince alja is. Nehéz volt úgy tenni, mintha ez természetes lenne.

Egész este egy csinos riporternőt szórakoztatott, a fogadás alatt is mellé állt, hozott neki szendvicseket, és amikor kiderült, hogy elfogyott a pezsgő, följajlott, hogy meghívja egy friss Konyári rozéra a Két Szerecsenbe. Egy másik kolléganő az utcán még velük tartott, de mire a Nagymező sarkára értek, a mozdulatok óvatos táncával sikerült jobb belátásra bírni.

Szekér padlizsános borkorcsolyát rendelt, és borlap nélkül kérte a friss Konyári rozét. A pincér megdicsérte, jó választás. Szekér óvatosan eltolta a borlapot, a pincér kissé meghajolt, köszöni, ez igen, szép, fejből megy. Szekér elmosolyodott, de nem nézett a pincér szemébe. Jó előérzete volt. Úgy érezte, egye-

nesben van, az meg egyáltalán nem szükséges, hogy a nő lássa, ez a friss rozé a legolcsóbb a borlapon.

A riporternőt nem kellett szórakoztatni, inkább hallgatni. A nő finoman csavargatta rövid barna haját, miközben a kortárs orosz galériákról mesélt, melyek még nagyobbak, mint ez a pesti. Az orosz kultúra egyszerűen gigászi. Hajszálvékony pulóver volt rajta, és kitömött melltartó, Ernő nem szerette ezeket a csalóka párnákat, sohasem tudta, mi történik, ha lekerülnek. Amikor elfogyott a bor, tekiláztak, késő volt a második palackhoz, üres volt az étterem, a pincerek várakozóan néztek, és akkor Szekér megkérdezte, mikor csókolóznak végre. A nő nem akart az asztal fölött. Ernő kapkodva az órájára nézett. Nem kért semmit. A nő előredőlt.

– Féjrnél vagyok – mondta.

Ernő arra gondolt, ha nem nézett volna az órájára, nem lenne gond. Ez így reménytelen. Az elpocsékolt estére gondolt. Inkább ment volna kárba, mint pocskba, mondta az anyja mindig, persze kenyérre, húsrá, süteményre gondolt, nem az időre. Eszébe jutott, maradhatott volna a partin, talán egy-két régi ismeretséget felfrissít. Taxit rendeltek, de a kocsit már az étterem előtt kellett megvárni, vadul markolázták egymást a kabátok alatt, hajnal egy óra volt, hideg, a Nagymező utca néptelen, a nő zavartan kacarászott, miközben Ernő keze mindent felderített. Nem rossz anyag, gondolta, és reménykedett, de nem, a taxiban sem jutottak tovább. A nő Zuglóban lakott, Ernő ismert arra egy ócska hotelt, ahol öt órára is adnak ki szobát, markolázták egymást, kis autó volt, a sofőr nehezen viselte az illetlenségüket, ha egymásba feledkeztek, megkérdezte, itt balra-e. Mire Szekér észbe kapott, már egy palotai mellékutcán kanyarogtak. Egészen addig nem hitte el, milyen ostobán kurta lesz ez az este, amíg a nő ki nem szállt. Amikor a sofőr megkérdezte, hogy most merre, előntötte a harag.

Hogy lehet ilyen szerencsétlen? Több fontos pillanat is volt, amikor kiszállhattott volna. A fizetés után rögtön mondhatta volna, hogy Újlipótban lakik, relatív közel, és ha nem kezdenek el csókolózni, tehetett volna úgy, mintha a beszélgetés miatt maradt volna. Amikor kiderült, hogy nem egy irányba mennek, a nő kiszállt az Oktogon egyik automatájánál. Ernő akkor is mondhatta volna, hogy ő itt kiszáll, neki jó a villamos. Ahogy átérték a sínek alatt, már nem volt más esélye, a motelben reménykedett, hogy a nő mégsem siet annyira. Aztán egy palotai kietlen mellékutcában hallgatta, ahogy ciripelnek a tücskök, jár a motor. Uram, merre tovább? Ennyire nem áll jól, hogy idegen nőket fuvarozzon haza három kerületnyi kerülővel.

Visszaindultak a városba, próbált megnyugodni, suhant mellettük a gazos, szemetes vasúti töltés. Szinte zihálva vette a levegőt, olyan megindult volt. Egy hajléktalan férfi botladozott lefelé a meredélyen, megbotlott, legurult, majd nem eléjük, de végül nem gurult le az útig, egy kopasz cserjében megakadt a kabátja. A felakadt embert nézte, próbált rá figyelni, de azt találgatta, miért viseli meg ennyire ez a suta este. Máskor is volt ilyen. Aki vadászik, nem mindig talál. De valahogy ez most más. Sokkal ügyetlenebbnek érezte magát, mint máskor, most nemcsak elutasították, ki is használták. És nemcsak rászédtek, de milyen gyöngye küzdelemben vérzett el. A Városliget mellett mentek, Szekér felnézett, a kopott, rozsdált ötvenhatos emlékműnek támaszkodott egy férfi, nő guggolt előtte. Szekér felhorkant, egy lépés a liget fái felé, és nem látnák őket, a taxi pirosat kapott, Szekér próbálta nem a párt nézni, de újra és újra visszakanyarodott a tekintete, sárgára váltott a lámpa, amikor a kéjelgő férfi intett. Nem biztos, hogy nekik, de feléjük.

Szekér Ernő a Dráva-Pannónia sarkán megállítja a kocsit. Szüksége van levegőre, mondja, innen hazasétál. Itt akar sétálni, kérdezi a sofőr, de kirakja az indexet. A Pannónia itt már rogyant utca, csupa panelház. De Szekér Ernőnek jól esik a csípős, friss levegő. A Tutaj utcai általános előtt megáll, nézi a kövér feliratot, Fiúk bejárata.

Ő fáradhatatlan és szorgalmas gyerek volt. Amióta öntudatra ébredt, és ez már kisiskolás korában megtörtént, munkának fogta föl az életet. Dolgozott, érdeklődött, számító és kitaró figyelmével elbűvölte és megrémisztette a tanítóit, és néha még talán a szüleit is. Gimnazista korára, az arca még tele gyulladt pattanásokkal, a finom mozdulatok nyelvét is értette, fogta a legvékonyabb iróniát, egy kiszakadt sóhajból kiolvasott izzó, fájdalmas női sorsokat. Egy félreszaladt, elkalandozó pillantásra évek múlva is emlékezett.

Mosolyog magában, és megy a Gogol utca felé. Ezen a bejáraton, a fiúkén, talán be sem engedték volna az iskolába a többiek. Annyira sokan nem szerették, a fiúk az osztályból egyenesen gyűlölték, hogy a leányokén kellett volna bejárnia. A többiek irigyelték, megvetették, csodálták, az volt a kamasz közvélekedés, hogy a nyájassága mögött számítás van. De végül nem lett pokol a gimnázium. Megtűrték a többiek, mert rászorultak. Ismert egy világot, a nőket, ami előttük titok volt.

Szekér elindul tovább, már látszik a ház. Most meg itt bandukol haza. Egy ilyen közönséges nő így lóvá tette. Az udvaron letépett egy friss nárciszt, és hosszan szagolgatta. Daloltak, csiviteltek, rohamoztak az énekesmadarak. Milyen csalfa az öregedés, gondolta Szekér és a sötét fák felé mosolygott, mint-

ha látná a madarakat. Lefekvés előtt arra gondolt, hogy legalább holnap, holnap nem érheti csalódás.

Másnap a város népszerű színészevel vacsorázott, régóta ismerik egymást, hiába Kossuth-díjas, Ernőnek csak Berci. Véletlenül ugyanott lesznek, a Két Szecsenben, Berci a Tháliában végzett, III. Richárd, fehérvári színház, vendégszínház, macerás, nem volt kedve messzebb menni. Szekér hamarabb érkezett, mint a színész. Azt hitte, még mindig a tegnapi estén fog lamentálni, de ott már nem annyira érdekelte. A pincér letette az étlapot és ránézett. A szemébe. Mosolygott a tekintete. Megnyerő fiatalember volt. Szekér megkérdezte, segíthet-e. Csak, hogy az este, kérdezte a pincér. Hogy sikerült-e. Gratulálhat? Szekér Konyári rozét akart rendelni, és először valamiért úgy csinált, mint aki nem tudja, miről van szó. Talán nem is a pincér előtt, magában akarta egészen elnyomni a tegnapi kudarcot. Teljesen elfeledni az egészet.

Korai gyermekkorából voltak emlékei a valódi felejtésről. Senki nem hitte el a családból, hogy ő emlékszik a kezdetre, az első megtanult szavakra, hogy benne lehetnek az agyában ennyire korai lenyomatok. Amikor a nyelv törött formáira először ismert rá, és még képes volt elfeledni őket.

És Szekér most ugyanezt akarta. Teljesen kitörölni ezt az emléket. A Konyári rozé nem hagyta. Oldottan akart viselkedni, de nem tudott semmi pikánsról beszámolni, és a tapintatlan fiatal pincér csak állt, mosolyogva, várta a részleteket. Megmerevedett, és minél hosszabban várt, annál nehezebb volt egyetlen félre-nézéssel lezárni a beszélgetést. Máskor még ebből a suta helyzetből is megoldotta volna, egy mondattal elviccelte volna az egészet, de most nem jött semmi a szájára.

– Férje volt – mondta.

– Látszott – felelte a pincér.

– Én nem... – mondta Szekér, de megbánta, hogy belekezdett, elhallgatott, „köszönöm”, akarta mondani, hogy legyen már ennek a kérdezősködésnek vége.

– Gyűrűje volt.

– Nem – mondta Szekér, de ezt is megbánta.

A pincér engedelmesen meghajolt, talán rosszul emlékszik. Ernőnek ekkor beugrott a nő keze, ahogy a taxiban a lába közé nyúl, és ott van rajta, a város tarka fényeiben megvillan a hitvesi gyűrű. Zavarba jött. Konyári rozét kért, a pincér nem dicsérte meg a választást, csak várt, lesz-e még valami. Majdnem elindult, aztán mégis visszanézett.

Szekér Ernő ingerülten böngészni kezdte az étlapot, a beszélgetést befejezte, elég a bizalmaskodásból. A napi ajánlat fantáziátlan, csirkemell, és nem eh

mindig kacsát meg franciamburgonyát. A pincér valamiért nem mozdult. Ernő dühösen nézett vissza rá, hogy mit akar, tűnjön el, ekkor látta meg Bercit. A színész a pincér mögé bújt, mintha csak álruhája, pajzsa lenne, és mosolyogva várta, hogy Ernő felemelje a fejét.

A színész fülsértően nevetett, hogy ő itt a pincérrel együtt meglesi, bújóska, Szekér oda se figyelt volna rá, a színészek általában így érkeznek meg, kell valami ürügy, hogy jól kimunkált nevetésüket elengedhessék, és az étteremben mindenki értesüljön róla, megérkeztek. De most a pincér is mosolygott, olyan volt, mintha rögtön egy csapattá zártak volna össze, és a pincér úgy állt ott, mintha ő eszelte volna ki a tréfát. Szekér lassan megnyugodott, visszanyerte a pozícióját, a színész a bor mellé pálinkát akart, Szekér intett, hogy neki nem kell, másnap egy vidéki premierre kell utaznia.

– Hozzánk? – kérdezte Berci.

– Miért, az már a te színházad is? – kérdezett vissza gúnyosan Szekér.

Berci mindig is Pesten játszott, az utolsó húsz évben a Katonában. Ez a sérített fehérvári kitérő dacoskodás volt, mert az utóbbi években keveset játszott, és nem kapott filmszerepet sem. Mérgében a várost is elhagyta, de azt beszéltek, a következő Jancsó-filmben már újra ő áll elől.

– Mi bajod van Fehérvárral?

– Semmi – felelte Szekér.

– És odajössz?

– Nem, Békéscsabára megyek.

Berci röhögött.

– Minek?

A pincér előrébb lépett, ragyogott az arca.

– Én is vidéki vagyok.

– Köszönjük – felelte Ernő.

– És békési.

– Igen?

– Igen! – mondta a pincér. – És bár mostanra itt vagyok helyettes fizetőpincér, igazából Csabán kezdtem. A Szlovákban.

A színész kissé tétován bólogatott, kivárt, Szekér arcát fürkészte, hogy ismeri-e ezt az embert, Szekér kényszeredetten elmosolyodott. Berci fáradt volt és duhaj kedvében, inni akart már, láthatóan nem vette észre, Szekér milyen erőltetetten vigyorog, félreértette, vagy az is lehet, nem is gondolt semmit.

– Te is szeghalmi vagy, nem? – kérdezte.

A pincér nagyon megörült.

– Az nem lehet! – mondta. – Ilyen véletlen nincs.

– Maga is? – kérdezte Berci. Ropogtatta a baritonját.

– Engedelmeivel bemutatkoznék – mondta a pincér Szekérnek. – Lipták Iván.

Nem nyújtotta a kezét, inkább hátrébb lépett, mélyen meghajolt, akár valami távol-keleti bölc. Szekér Ernő elharapta a nevét, épp csak a bajsza alatt. A pincér visszalépett, mosolygott.

– A Szekér bácsi fia tetszik lenni? – kérdezte. – A Szekér suszteré?

Szekér, később maga sem tudta, miért, hosszan nem felelt, várt. Semmi baja nem volt vele, hogy az apja iparos volt. Nem szégyen. Most mégis hallgatott. Valami marta belül. Hogy milyen idegenül hangzik az apja neve és foglalkozása itt. Nem hallgatta el, de sohasem beszélt róla. Berci nézett rá, várt, egyre kezebb szemmel figyelte. Odakint a színházból kocsmába tartó színészek bekopogtak az ismert kollégának az utcai üvegen. Berci röhögve integetett vissza. A pincér leejtette az étlapot, és ahogy lehajolt érte, egy karfára akasztott kabátot is lelökött. Az asztalokat ködös aurába vonta a mécsesek vékony fénye. A pincér megállt előttük.

– Elnézést kérek!

– Semmi gond – nézett Szekér a kabátokra.

– Az apja miatt – mondta a pincér. – Cipészt akartam mondani. Csak nálunk otthon...

Berci megpaskolta a fiatalember vállát.

– Úgy nevezték azt Óbudán is, hogy...

Ezt a mondatot meg Szekér Ernő szakította félbe.

– Az apám a környék legjobb... – mondta.

Szekér közbevetése beékelődött a két félbehagyott mondat közé, az eddig mélybe nyomott mondathullámok egyszerre átcsaptak fölötte, legalábbis Szekér Ernő utólag így érezte, szinte látta maga előtt a semmiből felkapó, és tarajossá habzó erőt, ahogy a beszéd vágyának hulláma mindent elsöpört, és a fiatal pincér meg a színész egyszerre azt mondják:

– Suszter.

Túl hangosra sikerül. Mindenki őket nézi. Ki a suszter? Mi van vele? Maradjanak már csöndben!

Szekér Ernő elkap valami vírust, napokig nem megy le a láza, ilyen gyerekkorában volt utoljára. A kibírhatónál hosszabbra nyúló, háromhetes lábadozásnak egy telefon vet véget. A dramaturg urat délután egy musicalszínész hívja. Szekérnek csak Esztike. Esztike mindenképpen személyesen akar beszélni vele. Az ő remek ötletéről lenne szó. Esztike azzal kecsegteti, hogy szerzőként dolgozhat.

– Prózai szerepötlet, remek téma – sikkantotta. – Pontosabban még ötlet, és egyedül, Ernő, te tudsz segíteni, hogy elkészüljön egy játszható példány.

A nő most lágyan nevetett, Szekér elképzelve, ahogy egy kényelmes fotelban ül, és keresztbe teszi a lábát, megkívánta a nagy mellét, a finom pofikáját, a kelleténél kicsit nagyobb fenekét, látni akarta az alázatos, mégis színpadiasan ragyogó tekintetét. Vad kanosság jött rá, azt hazudta, csak aznap ér rá, vagy most, vagy hetekkel később jöhet össze a találka. A színésznő ismerte ezt a választ, ismerte a türelmetlenséget és a vágyat, nevetett.

A primadonna aznap este Erzsébet királynő volt az Operettben, a magyarok kedvenc királynéja tízkor végzett.

– Sissi után nem szeretek messzire menni – mondta. – Egy úri hölgynek késő van már olyankor.

– Mai Manó? – kérdezte Szekér.

– Jaj, ne, már úgy unom! Két Szerecsen!

Szekér beleegyezett. Előbb valami szúrós, taszító érzés kavargott a gyomrában, de aztán arra gondolt, hogy nagyon is jó, ha egy ilyen mutatós nővel odamegy. Jót fog tenni az önbizalmának. A délután vánszorogva, lassan telt. Megfájdult a térde, fronthatás, ha jön a hideg, mindig kínozza. Válaszolt néhány régi levélre, egy várakozó fiatal költőnek megírta Osvát aforizmáját. „Több tüzet a versbe, és több verset a tűzbe. Tiszteltettel, Szekér E.”

Az Andrassy út sarkán megszólította egy férfi. Rossz arcú, ápolatlan alak volt, villanyborotvát kínált megvételre. Szekér Ernő alapos borotválkozással kezdte minden napját, legyintett az ajánlatra. De a férfi nem hagyta békén, követte a sarkon túl is, most egy távcsövet vett elő, Szekér próbált könnyed lenni, de megdöbbenve vette észre, hogy már bármilyen apróság ki tudja billenteni a nyugal-mából.

– Gangra néz az ablak – mondta.

A férfi fontoskodva a táskájába nyúlt.

– Van még itt valami – mondta.

Szekér hátat fordított neki és elindult, nem várta meg, hogy mi.

A színésznő megelőzte, már ott volt. Hamarabb jött, belehúztak, tíz percel rövidebb volt az előadás, mint máskor, de lehet, hogy ez a tempó jót is tett neki. Szekér bólintott, lehet. A színésznő megróttá, amiért nem nézte meg a Sissit, egészen friss, élet van benne, vele ragyog a karakter. Szekérnek rossz lett a szája íze. Elfelejtett fogat mosni. Lehajolt és matatni kezdett a táskájában, hátha maradt még rágógumija. Megszédült, megkapaszkodott az asztalban, megbillent a vízben úszó teamécses. A színésznő rémülten várt,

mint akit beállítottak egy pózba, és úgy felejtették. Szekér egészen lassan visszahajolt az asztalhoz.

Nagyon rossz kedve lett. El akart tűnni innen, ebből a talmi helyzetből. Illetve ide vágyakozott. Valóban ide. Milyen szép volna, ha mindez igaz lenne, ha egy valódi színésznővel ülne itt, egy isteni asszonnyal az első vonalból, és ő egy rettegett dramaturg vagy éppen szerkesztő volna, rendes ember, szakember, nem egy kikopott, öreg róka a másodvonalból, aki lassan ötven, most kellene a legjobbnak lennie, de már évek óta nem csinált semmi emlékeztetést. Szekér éppen akkor szólalt meg, mikor a szeghalmi pincér odalépett az asztalhoz.

– Epigon – mondta.

Esztika úgy csinált, mint aki nem hallotta meg ezt a szót. A pincér megkérdezte:

– Tessék?

Szekér nem tudta, mit mondjon, ő magára gondolt, ha ő váltana, szerkesztőnek is csak egy Osvát-epigon lenne, keménykedne, tudás és tapasztalat nélkül, de nem volt kedve, sem ereje belekezdeni, különben is, a pincérnek mi köze ehhez. A színésznő várt, lassan elengedte az asztalt, és hátradőlt. Egyre pirosabb volt az arca. A pincér, mintha csak ellensúlyozni akarná a nő távolságát, előredőlt.

– Mit hozhatok?

A színésznő az asztalon morzsolgatta az ujjait. Aztán az ölébe tette a kezét. Szekér érezni vélte a levelek illatát. A levegőét, a benzin- és kőporszagot, hogy egy órával ezelőtt zsályás bárányt ettek ennél az asztalnál. Aztán a gyerekkora birkapörköltjeinek illata volt az orrában. Ahogy az apja bográcsban főzi az ételt, száll a pernye át a kerten, a gáton, egészen a Körösig, és a hús savanykás illata felhőbe vonja a tágas, álmos utcát. Fölnézett, ökölbe szorult a keze.

– Konyári. És tűnés!

Valami egészen különös szabadságot érzett. Apja barázdált arcát látta, ahogy ránéz, aztán lehajol a kaptafáért. Egyszerre tompa és éles a hang, vékony és könnyű, ahogy a fa a kőre esik. Toppan és peng. Nem figyelt, nem tudta, mennyi idő telt el. Felnézett, a pincér visszajött a borral.

– Tegyed le és tűnjé' a pecsába!

Esztika őt nézte. A pincér meghajolt, és elindult. Egy lépés után visszanézett.

– Most nagyon tetszik hasonlítani Szekér bácsira.

Szekér fölült, kihúzta magát, megdörzsölte a halántékát, markáns, finom szavakat keresett, lebegő, éteri mondatot akart kimondani, amelynek van aurája, lehetőleg több idegen szóval. De mintha megnémult volna. Nézték egy-

másra. A színésznő zavarában elnevette magát. A keze az ölében maradt és mintha ugatna, röviden nevetett egyet. Szekér Ernő mély zsidbadást érzett. Meg akarta köszörülni a torkát.

– No – nyögte belőle egy hang.

Olyan koppanós rövidséggel, ahogy a kocsis jelzi a lónak, hogy nem jó az irány. No. A színésznő fölállt, mutatta, hogy neki ki kell mennie a mosdóba. A pincér utána nézett a pult mögül. Szekér ült, érezte, hogy valami nincs rendben, valami alapvető dolog, és ő tudja is, hogy mi, csak most nem jut eszébe. Érti, érti a bajt, de nem tudja rendszerezni. Szaglászott.

Akkor kezdődött ez a tompa szédülés, mikor a régi illatokra gondolt. Az illattal felszakadt valami egészen távoli. Köhögni kezdett. Egyre erősebben. Fullasztóan. Rohamszerűen. Elindult kifelé, a friss levegőn se lett jobb, hörgött, fulladozott.

A rossz arcú árus az étterem előtt állt.

– Egy korty víz kéne! – mondta.

Végre rájött, mi történt vele. Tájszólásban beszél. Pillanatra elállt a köhögés, ahogy a meglepődött gyermek felejt el sírni. Aztán ismét köhögni kezdett. Az árus mellélépett, és rávágott a hátára.

– Cigányútra ment?

Szekér bólogatott, nem enyhült a roham, erősen köhögött, a nyelőcsöve mélyén kapart valami. Az árus kacsintott, a táskájába nyúlt. A férfi csak a tárat mutatta meg. Kicsit a pisztoly markolatát. Szekér az árusra, aztán a fegyverre nézett. Boldog volt. Még sohasem érezte magát ennyire szabadnak.

GreCsó Krisztián (Szegvár, 1976) író. Legutóbbi regénye: *Megyek utánad* (2014).

Horváth Előd Benjámín

MAGÁN VIRÁGZÁS

már halkabban és hangosabban is beszélek,
én tudom, hogy mindig játszik csak a szív.
amit a tegnap eltakarítottam, holnap majd
újra háborúba hív. ott járok már, ahol még
nem gondoltam volna egy éve, kettő, három
– végig a sárbogárdi úton. vagy a rákóczin,
skizofrén nyárban, a napoca utcán, ahol
nem volt halál és könnyű az álom. de én

megőrzöm az összes éjszakát magamnak,
úgy döntöttem. meg a vért és meg az öl-
döklést. meg a tüzet, ami a hegy belsejében
ég, meg a reggelek fáradtszép szemét. vad
macskák körmének nyomát a testemen.
meg azt, hogy *nem* és meg azt, hogy *még*.

sajnálom, de a magány az enyém. a nyár, a tél.
a hátsó kapu, amin te is bejöttél, és amin én.
a hit ami vak és a szerelem ami hazug. egy
fekete lyuk a föld legmélyén. és ez a szépalgó
tavasz, ez a szombat, ez a másnap, a ravasz,
füstölgő tájak, ide is visszajövök még. áldott

ördögök tánca kék fényben, jelek mindenütt,
amiket nem is kell hova tenni, csak vinni, futni
bele a szédelgő tengerbe, *veni, vidi, veni, vidi*.
arcra esni és belemarkolni a földbe, de nem
tartani rá igényt, elismerni az arcraesést. fel-
piszkálni mind közül a legveszélyesebbeket,
leülni szemben, játszani velük az ágyig, vérig,

belelehelni az arcokba hidegen. *megén, megén*.
hajcsatot és fotoszintézist másnap, ami vagyok.
a lépcsőt, ahol a vodkát, az erkélyt, ahol a cigit,
a fogást, a haját, a kilátást. az időt, ami eljön,
a szíromhullást, ami elment, amikor elment,
de például a király utcát, ami egyedül ég és föld,
és azt a két különvirágzó fát, ami alatt ültünk
egy hete, elnézve égindulást, földszakadást.

Horváth Előd Benjámín (Marosvásárhely, 1988) Látó- és Műút-nívódíjas költő.
Kötete: A cseplini díva (2009).

Hartay Csaba

HISZEK AZ ELTÉVEDÉSBEN

Zseblámpa az avarban. Fényt nyelnek.
Szétveti a leveleket, ahogy esteledik.
Amikor a száz éve eltávozottak utcát akartak.
Itt akartak csapást. Rendszere volt a törzseknek.

Őzek nézik. A beleképzelt izzósorok, ha lógnának.
Himbálóznának a szélben. Mert az erdőbe bejár a fény.
De lengenek is. Amit képzelt az erdő, az anyaggá válik.
Átölelhetem a baglyot, nem vetített test, tollpuha idő.

Itt kell lennie. A lejtő alján. Az avar hámrétege alatt.
Ugyanitt álltunk, most mégis hiszek az eltévedésben.
Ez egy sátor volt. Ott hevernek a foszlányai.
Mert minden kirándulásból könyörgés lesz.

Haza akar menni az erdő. Haza akarok menni.
Keresem azt a kezet, ami engem elengedett.
Hahót kiáltok egy kidőlt fa törzsén ülve.
Az erdővel együtt várom a megváltó tisztást.

Marczinka Csaba

VÉGSŐ TÚNÓDÉS

(Gyóni Géza Krasznajárszokban 1917. június 25-én)

Harminchárom vagyok épp, még felvirradt
az utolsó ünnepnap számomra –
a barakk-kórház tébolydai részén...
(innen visz isten vagy ördög nemsokára)

(valaki üvölt az egyik ágyról,
talán csata helyett démonnal harcol
– elszánt pszichopata, nem depressziós,
végre készülődő béke-katona!) –

Bezzeg az én démonaim lapulnak
a hátországban, onnan vitézkednek!
Ürügként használtak, majd elfelejtettek!...
– Csücsülhetsz már barakkvárosban magad!

Ígérik, hogy majd a forradalom tán
szabadít minket innen... – de már zajlott
tavasszal egy revolúció, mégis
maradt a barakk és a répaleves!...

(Engem már csak egy túlvilági angyal
lázadása szabadíthat fel egyszer
– már csupán ez az egy remény maradt itten
számomra a valódi szabadulásra.)

Ferencz Mónika

CEMENTGYÁR ÓSSZEL

Ötéves múltam.

Nagyanyámék házának ablakából
néztem, ahogy a váci cementgyár
mozdíthatatlanul áll az éjszakában.

Még nem tudhattam, hogy más városokban
hidakat és házakat világítanak ki úgy,
ahogy itt északon a beton és a dór
fenyegető tornyát.

Ekkor jött be nagyapám.

Kezében az áttetsző rózsafüzér az örökös
el- vagy visszavágyódás záloga.

Azt hittem, apámról beszél, de kiderült,
hogy Istenről meg az óceán mélyén élő
kivájt szemű, torz állatokról.

Beszélt, én pedig figyeltem, ahogy a háta mögött
elbújnak a fények.

Közben észrevétlenül vettem át
a másik szobában fekvő

huszonkét kilós férfi légzésének ritmusát.

Nagyapám ezután elindult és kulcsra zárta
a pálmaágakkal teli szoba ajtaját.

Csend lett. Hallani lehetett,
ahogy a házban fekvő férfi beleiben
nyolc lábával toporog a halál.

Az átszivárgó hangok tompa ütemére
ütni kezdtem a hideg beton falat
és eszembe jutott, hogy az is csak
cement meg víz; hogy ami porból lett,
az egyszer azzá is válik majd.

Ütöttem a beton falat és láttam,
hogy az öklöm porcelán.

Ferencz Mónika (Budapest, 1991) költő.

Purosz Leonidasz

CSENDELET

a kelő nap robajára
bekapcsolnak a
mozgásérzékelők

TORTA

A sötétség egy végtelen torta:
a szeleteit éjszakában mérik.
Várom rá fél napig, zabálom fél napig,
amíg romlani nem kezd.
Hajnalban a tányér szélére piszkálom
a rigófüttyöket.

...ha hatalmam lenne az éjszakák
felett, beérném feleennyivel.
Csinálnék sötétet hétvégi ebédhez,
véletlen találkozáshoz. Máskor
hosszú napokig koplaltatnám magam.
Feketével tölteném ki azt,
amit feketének gondolok.
...kiszínezném vele az életem.

Purosz Leonidasz (Szeged, 1996) Szentesen érettségizett, jelenleg az ELTE magyar szakos hallgatója. Verseket és színpadi szövegeket ír, szeret szerepelni, olvasni, focizni, fesztiválokra járni.

Lángi Péter

MA NE JÖJJ!

Jössz majd, jól tudom én, nem vagyok ostoba.
Eldől ló, elefánt, pusztul a csöpp bogár,
sas hull, cinke, veréb, hervad az orgona.
Élet nincs örök – ősi rend.

Jössz majd, jól tudom én. Rám ugatott ebed.
Tengermély az idő, s csöppnyi, mi jut nekem,
Csend lesz, s végtelen éj. Ám a ma még enyém.
És van tennivalóm, elég.

Jössz majd, jól tudom én, ám ne siess nagyon!
Várnak bokrok, a fák, fáradozásra kert.
Izgat pár suta rím, versre talál talán.
Hagynám itt örökül nyomom!

Jössz majd, jól tudom én. Bár a világ kevert!
Ez már más kor, igaz. Durvul a nyelve is.
Lelkét veszti a szó, indulat élteti.
Fáj, ám állok elébe még.

Jössz majd, jól tudom, ám drága család kötöz.
Míg lesz némi erőm, boldogulásukat
Szívvel támogatom. S szép unokáimat
is látnám cseperedni majd!

Jössz majd, mert ez a sors. Mégse siess azért!
Meghitt, összefogódzó, napos éveket
Páromnak s nekem adj! Mint a mesében áll:
„Csak holnap!” Ma ne jöjj, halál!

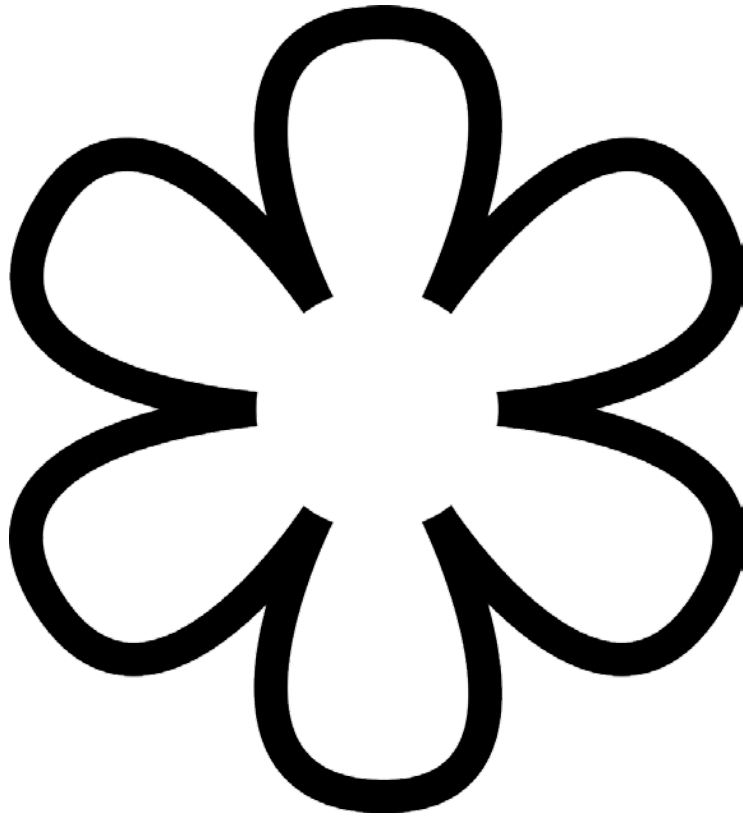

Ha JÓSZAKÁCS

Vágvölgyi B. András

La Argentina Shô

hirdette a nappal is világító neon fehéren a vízivárosi utcán, alatta két számmal kisebb méretben, égő narancsvörösben azt, hogy *Ristorante Giapponese*. Zakáll volt a tulaj, Zack volt a beceneve, ha leírva látták, sokan megkérdzték, nem rókona-e az unikumos Zwack Péternek. *No relation*, mondta ilyenkor Zack, és nagyon élvezte, hogy a nappal is világító neon észak-amerikai ízeket is hoz szélsőségesen globalistának, kontrapunktikusan „másként fúziósnak” álmódott vendéglőjébe. „De nem argentin” – mondta mindig, bár tartott *parillát* a látványkonyhában és a *cordero asadó*hoz is megvolt az üvegfalú, tágasabb zuhanyzófülke, ott olykor bárányt is feszítettek keresztre, mint némely hallucinogén mexikói filmekben. Zacket a délkelet-ázsiai, franciával bolondított fúziós konyhától kiverte a víz, „mi van?!, csigát vajás *persillade* helyett chilis *cilantró*ban?, gyalázat!” – mondogatta, és a kamionosbajsa alatt Segal Viktort korholta visszafogottan. „Ha egy lakatlan szigetre kerülnek, és az lenne a mondás, hogy a világkonyhából csak két nemzeti gasztronómiát vihetnék magammal, akkor az a toszkán és a japán lenne” – mondogatta jelentős meggyőző erővel. Ezt az *Argentina Shô*-ra is vonatkoztatta – mely a Hijikata Tatsumi által inspirált 1977-es, Ohno Kazuo-féle butoh-táncműről vette a nevet, mert az hatott rá még videón is, mélyen megérintette, elmondása szerint –, „és ezért az alcím, hogy definiáljon”. Ez a lány toszkán–japán vonal nem volt teljesen igaz, használta a névben rejlő marketingerőt, hiszen olykor akkora marhákat csapott a rostra, hogy Don Julio is megirigyelhetette volna a Guatemala és a Gurruchaga sarkán, a Buenos Aires-i Palermo Hollywoodban. Porterhouse, Angus, T-bone, ezzel tudta a vidéki nagyevőket bevonítani. Argentínából, Új-Zélandról, az USA-ból vette a húst, aranyárban persze, de a mezővárosi eliteknek, helyi keményítőknak, szubregionális Csák Mátéknak ez jött be: a nagy és véres vörös hús. Ezek aztán a következő hétvégén egy Zagyya-parti (mondjuk) bográcsozáson teli szájjal ecsetelték szájtáti vazallusoknak, hogy mekkora királyok voltak múlt szombaton Pesten, Zimek-féle sompálinkát ittak a steakhez és valami Malbec Reservát Mendozából, de a birtok nevét már elfelejtették, mer’ addigra már bebasztak, mint atom, de nem Maradonáról vagy Messiről volt el-

nevezve a bor, az tuti, arra azért emlékezzenek. Az egész nem fájt többre, mint negyvenöt ropi koponyánként, és utána még kuplerájba is mentek, ahol. Zack szükséges rossznak fogta fel ezeket, tenyeres-talpas csonkamagyar tahók, így hívta őket, nem tudta eldönteni, mi lóg ki a szájukból, a kapanyél vagy a munkaegység (leginkább persze az önkormányzati korrupció lógott). Legjobban azt szerette, mikor átlagos francia turistának álcázott étteremkritikusoknak magyarázhatta, hogy miért jó a rozmaringos roston nyúlmájnak, ha *mirin*ben csinálja, és a tűzforrón tálalás előtt megszórja *katsubashival* (*bonito flakes*), hogy azok bajadékként táncoljanak, mikor az *amuse bouche* utáni harmadik felvonásként a vendég elé kerülnek. Mert Zack átlátott a szitán, karón varjút, karrierje elején nem is séfnek indult, hanem hajómixernek, a jamaikai Runaway Bayben *papaya daiquirivel* itatta egy teljes estén át Frank Richet, a *New York Times* színházi szakíróját – és kedves feleségét, a szintén kulturális zurnaliszta Michiko Kakutanit –, aki hobbiból világhírű étteremkritikus is volt, mindent elmondott neki a nemzetközi étteremkritikai szakma csínbínjáról, a teszterek külleméről és a táplálkozásban hedonizálni vágyó közönségre való ráhatási potenciáljukról, emotív vonzódásaikról és értékválasztásaikról, sznobériájukról, vokalitásukról, explicit hatalmukról és informális befolyásukról. Frank Rich bőven szólt a drámai hatásokról, színpadszerűségről, a színészmesterség fontosságáról a konyhaművészetben. Zack jól tanult: beszívott, analizált, márványmemóriába mentett és kipufogott. Mint egy piros Ferrari, pedig akkor még csak egy Puntója volt, amit Fiat Panisnak becézett. Amit a legjobban megtanult, az a *fine dining* vacsorák operajellege: kell a show, kell a díszlet, a köret, kell rendezés és karmester, a nemzetközi étteremkritikai szakma a divát várja, *Casta Diva*, aki, illetve ez esetben: ami, szoprán, kiragyog és behúz, letaglóz és bearanyoz, magyarán foglyul ejt.

Minden más garnírun.

Jól megy hozzá a Bellini-koktél, mondta Frank Rich és nevetett.

Zack megtanulta a leckét, jól tanulta meg, indulni akart a Bocuse d'Oron, Lyonban. A Külügyminisztérium Protokollján tapasztalt és fényes homlokú magyar diplomaták azt mondták neki, nem szabad választott kedvenceivel, toszkán–japán sorokkal támadnia, magyar szakácstól a „magyarosch” újragondolását várják, magasabb civilizációs szinten megfelelő nutrifikációs adatokat, zeitgeistikus konyhai csúcstechnológiát, *limesen* belül tartott meghökkenést és meglepetéseket. Zack szót fogadott. Paprikás pontytej szuflé volt az üdvözlőfalat, malacfül Gerbeaud-szelet a hideg, csabai kolbászhab a meleg előétel, szuvidolt harcsakocka nitrogénben újragömbölyített zöldborsóval és zalai rákkal a *pesce*,

borjúbríz rebarbarán a *carne*, teáskanálnyi szuperszonikusan zselésített somlói traminival ékesített máktorta a *dolce*. Kísérőnek Eger és Tokaj.

Zack a versenyben nem jutott az első 136 közé.

„Mongolnak néztek!” – mondta később a *Főzőkanál & Falvédőszöveg* riportereinek, Mikolai Imolának. „Lótej, kumisz, nyereg alatti agyvelő, ezeket hiányolták. Persze nem esik jól, ha lemongolozzák az embert, de jövőre felkészültebben és jobban teszem oda magamat” – vallotta Zack.

„Öt Michelin-csillag!” – mondta egy vertikális kóstolón Mádon, ahol Szent Tamás-dűlői furmintokhoz agyviharoztak levendulás ízharmóniákat sztárséfekkel, és mindenki hülyének nézte, hisz' az már kiscsoportban is általános ismeret, hogy három a maximum. Zack maximalizmusa megnyalta az ég alját. „Tudom, hogy ez nagyon finom, de köpni kell, Zack, különben megbolondulsz” – mondta Zetelaky, akit szintén csillag-aspiránsnak gondoltak. „Az ambíció elveszi az eszedet!” – tette még hozzá Zetelaky, de Zack nem hederített, mert nagyon hitt a legkisebb fiú meséjében.

„Közép-Európa lemaradása jelentős, az új uniós államokban még legalább tíz év, míg csillag lehet, és az itteni városok közül sem biztos, sőt!, hogy Budapesten lesz az első megjelölt hely” – idézte a *Főzőkanál & Falvédőszöveg* a nyugatnémet gasztroflozófust, aki persze szintén operának látta a *fine dining* sorokat, de nem a *belcanto*–Puccini–Verdi-vonalon, hanem wagneriánusan. Mikor lett egy csillagos hely Prágában, Zack terápiára szorult, először analitikus alapú dinamikusra, de ez kevés volt, ezért aztán napi szinten kezdett hagyományos analízisbe járni, amire három év alatt ráment a badacsonyi kis szőlő és a borház, ahová az *Argentina Shô* utáni vidéki bisztrókonyháját tervezte. Külföldi tanulmányutakba fektette az anyósa után megörökölt közel harmincmilliónyi kincstárjegyet, hiába próbálták lebeszélni, vabankot játszott, mert merész volt, sőt, bátor, mint a falnak menő vak ló. Egy Ferran Adrià *air* vagy egy Jakab-kori Heston Blumenthal *entré* a Fat Duckból tovább nyitogatta szemhatárát, René Redzepi a Nomából, Magnus Nielsen északról, vagy Thomas Keller a French Laundryból példaképek, életút-minták lettek, és persze Alain Ducasse és persze mindenki édesapja: Paul Bocuse. (Ettől még privátim Jiro Ono-san – 小野 二郎 – halát szerette a legjobban a legendás tokiói restiben, ahová kétszer is eljutott, pedig oda több mint egy év az asztalfoglalási idő.)

Zack eminens, hacsak nem stréber. Zsebkendőbe köhög, tüsszent, nem köpköd az utcán; nem mongol. Élvonalba tartozni, világszinten a legjobbak közé, csúcsrajárni, felhőkarusszelen lovagolni, mennybemenni, ennyi volt a vágya csak, semmi más. Hongkongtól Genfig, Koppenhágától Fokvárosig, Vancouver-

től Abu Dhabiig járta a versenyeket, térképezte a vetélytársakat, szorgos hangyaként gyűjtögette a harmóniákat, brosrúákat, grillezett *marshmellow*-t, és ráment a sárgauszonyú ton szemmozgató izmaira, kanadai grizzlytalp *rillette*-et, tahiti vaníliatejben tálalt langusztát készített, ismert minden alapanyagot, minden összetevőt, minden fűszert a nagyvilágból és minden földkerekségi hőkezelési módot. Talán még a földönkívülieket is. Kár, hogy mindezt előbb saját pénzén, majd egy jelentősebb jelzáloghitel felhasználásával finanszírozta.

Egyszer elcsípte egy versenyen a kaliforniai döntőbíró megjegyzését élete legjobb munkájáról – „Mongolian clusterfuck” –, és ekkor Zack abbahagyta a versenyzést, nem érdekelték a szakácssapkák és kanalak, villák, Gault&Millau pontok, a *Bib Gourmand*, a csillagok – nemhogy az öt, de már a három, sőt az egy se’, elkezdett a magyarok őstörténetével foglalkozni, Szkitiával és szívcsakrával, barantával és lovasíjászzal, rovásírással fejtett keresztretjvényt és egyszer elment Kárpátia-koncertre is.

Zack belebolondult a sikertelenségbe, táplálkozási negativizmus vett erőt rajta, addig-addig negálta a táplálkozást mélydepresszióban, hogy egyszer csak falnak fordult és éhen halt. Sírjára rokonai kérésére azt írták: „Itt nyugszik Zakáll Tibor mesterszakács 1972–2009 / Szerető férj és édesapa, a magyar ízek megújítója”. Gimnáziumi énektanára ballagott unokabátyja mellett a temetés után Farkasréten a kijárat felé. „Kár, hogy nem ment konzervatóriumba” – mondta az énektanár. „Én többször javasoltam neki, hiszen abszolút hallása volt, mesés tenorja, klasszikus operai műveltsége is erre predesztinálta volna. De nem, őt a konyha érdekelte, egy nagy izmorfológiai átrendezés, az új harmóniák gyémántkapuja. Pedig szagvak volt és taplónyelvű!” – mondta zsörtölődve az énektanár a temető kapujában az unokabátynak, majd elköszönt, és elindult a 8-as busz felé.

Vágvölgyi B. András (Szeged, 1959) író, filmrendező.

HOLLAMVEERES

Horváth Viktor

A KALÓZ ÉS A PSZICHO-DZSÁNKI

(400 éve jelent meg a Don Quijote második része)

S mi az író szándéka? Ezt kérdezi Don Quijote a róla elnevezett mű második kötetének negyedik fejezetében. Mindegy, hogy mi volt a szándéka, mert nem úgy lett, hanem összevissza. Nincs még egy akkora halom komposzt a világirodalom tarkavirágú rétjén, mint a Don Quijote, és nincs még egy ilyen, paraziták és gazdaállatok, ragadozók és folyondárok életteli, szimbiotikus tenyészetétől boldog trágyarakás. A dzsungel szebb metafora lett volna az ünnepi esszéhez, és nem is kevésbé erős megorganikus, mégis inkább a trágyadombbal nyitnék, mert bár a természet mikrobiológiai csodavilága a dzsungelben éppúgy működik, ám a dzsungel civilizációtól érintetlen, a másikon viszont emberi intenció és mesterség ölelkezik az önálló akaratra ébredő anyaggal. Vagy nevezzük a Don Quijotét valami intézménynek, például kuplerájnak. Illedelmesebb lenne a DQ Művészeti és Kulturális Központ, viszont itt tényleg elképesztő kupleráj van. Ráadásul szerelem is.

Bár a Don szerint ő maga Dulcineába szerelmes, mi tudjuk, hogy valójában a szerelemben szerelmes, hiszen Dulcineát nem ismeri, de még inkább szerelmes abba a szerelemkonceptióba, amit a trubadúrok fejlesztettek ki a 12. század folyamán, és amely máig működik Hollywoodtól a magyar tévésorozatokig – éppúgy hülyét csinálva belőlünk, ahogy a Don is meggárgyult. A koncepció tömören: 1. egy élet = egy szerelem (tudjuk, hogy mindannyian többször vagyunk szerelmesek); 2. szerelem = üdvösség, tehát ha szerelmünket elértük, akkor révbe értünk, a házasság után többé már semmit nem kell tennünk az ügyért. Kényelmes. Ezért aztán életszerütlensége és veszélyei ellenére az ötlet nagy vitalitást mutat.

Persze a középkorban és Cervantes korában még nem keverték össze a dolgokat. A házasság birtokügylet volt, a szerelem pedig kulturális projekt ezzel a főszabállyal: ha elérem a szerelmet, üdvözülök, csak hogy a földön nincs üdvösség;

vagy vállalom a halált a beteljesülésért, vagy szeretnék még egy kicsit élni, de akkor nem kapom meg a nőt – ez jó, mert így majd gyönyörű művek és tettek őrzik emlékemet. A félkallantyús Don tökéletesen ismeri ezt az előírást, tehát esze ágában sincs hazamenni, hogy találkozzon Dulcineával, netán a kezét is megkérje. Helyette utazgat, beleköt boldog-boldogtalanba, jó sokszor összevereti magát (vö: a Tom & Jerry jelenettechnikája), egy szál pendelyben vezekel a vadonban. Neki is csak a játék kell, az elérhetetlen nő kultuszától stimulált művészet, a drog, az elvágyódás a sáros utak és idétlenül váltakozó évszakok evilági nyomorúságából. Valami szellemi narkó, amitől úgy kimegy az agyunk, hogy magunk sem tudjuk, ki kicsoda: szerzők, hősök és olvasók úgy összegyógyulnak, hogy a Jóisten nem igazodik el közöttük – annál kevésbé, mert ő maga, a Jóisten is gyanúba kerül mint szerző, hős vagy olvasó. És a Don betépett.

Cervantes csak szépen elkezdte írni, de valami már eleve nem volt rendben körülötte. Szerintem elege lett. Közeledett a hatvanhoz, egész életében a hűbéri létra alacsony fokain bénázott, tehetségtelenül nyalt főnemeseznek és főpapoknak, kockázatos hadjáratokba ment kenyéradóival, nyomorékra lövette magát tengeri csatákban, arab fogságba esett, és állandó szökési kísérletekkel idegesítette az őket megillető váltságdíjra várakozó szultánokat, aztán mikor a családja végre-valahára nagy nehezen kiváltotta, ő folytatta, amit korábban csinált: írt és állásokért kuncsorgott, aztán mikor kapott egy termény- és adóbehajtói hivatalt, és lefoglalta valami csaló kanonok gabonáját – folyton kanonokokkal bajlódott, mert minden az egyházé volt –, akkor bosszúból megvádolták valamivel, lecsukatták, aztán kiszabadult, megint tette a dolgát, megint lecsukták, közben írogatott, a börtönben tők jó ötletek jönnek, ismét kiszabadult, könyvkereskedőkkel alkudozott, és csak gyúrte, gyúrte. Kinek nem lesz elege ebből ötvenhét éves korára? Mire kiadatta élete legnagyobb vállalkozását, nem volt idegrendszere a kötelező körökhöz. Persze az ajánlást nem lehetett megúszni; ezt a címzett főnemes értékelhette saját presztízsét emelő gesztusnak, illetve értékelhette burkolt és kifinomult zsarolásnak; valahogy így: tessék, itt áll nagyméltóságod neve a könyvemben kinyomtatva, és ha nagyméltóságod ezek után nem fizet nekem, az igen nagy szégyen lesz nagyméltóságodnak – így járt az első résszel Bejar hercege 1604-ben, és a második résszel Lemos grófja 1615-ben.

A sikeres ajánlás után szerzői előszó következik. Itt már kiborul a bili; Cervantes lealázza kollégái paratextus-generáló gyakorlatát; a láb- és széljegyzetezés, ajánlás- és előszóírási, ajánlászonett-írási technikát. Majd a szavak után, a lázadás előszavai után jönnek a tettek: a bevezető-ajánló versek. Úgy illett, hogy az előszót versek kövessék, melyeket neves írók, költők, tudósok vagy más hírességek írtak, hogy így emeljék a mű fényét. A versek meg is születtek, de nem a celebek írták őket, hanem avatárok; azoknak a lovagregényeknek a hősei, melyeket a Don valóságnak képzelt: Urganda varázslónő verset írt magához a Don Quijote-könyvhöz, Amadís de Gaula lovag és Őrjengő Orlandó lovag Don Quijotéhoz mint kollégájához, Oriana úrhölgy (Gaula szerelme) Dulcineához mint kolléganőjéhez, és így tovább a fegyverhordozókon át egészen a csatalovakig, végig a hierarchia minden szintjén. (Figyelem! Csak a teljes szöveget és az összes paratextust tartalmazó DQ-kiadást vegyünk a kezünkbe. A mindenféle népszerű, rövidített, átdolgozott és kiherélt donkihótékat hamar elolvashatjuk, de így a Don Quijotéről fogalmunk sem lesz, a leegyszerűsített szövegek a szélmalmos-kardozós sztereotípiákkal megmaradnak a seggberúgós bohózatok élményvilágánál.)

Tehát az avatárok. Játszott már számítógépes stratégiai játékot a kedves olvasó? A játék mesterséges világában lények ezrei futkosnak, némelyiküknek neve, arca, jelleme és érzelmei vannak, növekednek, öregszenek, városaiknak természete-

ti adottságaik, történetük, szerves gazdasága van. A játékok finomodnak, egyre jobban hasonlítanak arra, amit megállapodásunk szerint valóságnak nevezünk. Mi lesz, ha a hasonlóság összetéveszthetőséggé válik? Mi lesz, ha azonosság-gá? Hiszen egy vadászgép műszerfalának kijelzőin a pilóta ugyanazt látja, amit egy játékos a szobájában álló számítógép monitorján, és ugyanazt kell csinálnia, ha győzni akar, és ugyanolyan feltételekkel győz vagy veszít, és a játékos ugyanolyan félelmet érez, ha megtámadják, mint amilyen játékszenvedély az igazi pilótát hajtja. Ha így fogalmat nyertünk a függőbetegségről és az életveszélyről, akkor tudjuk, hogy minél erősebb valaki a másodlagos, ember által teremtett világban, annál gyengébb az elsődlegesben; minél erősebben érzékeli valóságnak az egyiket, annál kevésbé érzékeli valóságnak a másikat. Cervantes pszeudo-ajánlóversei baljósan vetítik előre a Don sorsát; ezek után nem csoda, ha szegény eleve örültként lép elénk (egy mai drogambuláns szakember addikt személyiségnek nevezné őt), és nekünk magunknak is el kell gondolkodnunk az olvasás-játék kockázatain. Mi történt? Hát az, hogy regényhősök nyúltak át a szerző feje fölé, és ezzel az olvasó feje fölé is.

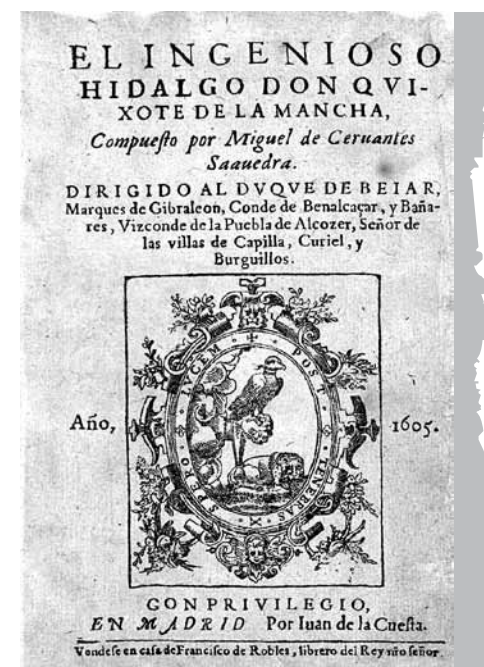
A közveszélyes transzcendencia (áthatolás) felméréséhez képzeljünk el egymásba rakott dobozokat. Ha egy doboz falán áthatolunk, abban a dobozban meghalunk. Mi egy ilyen helyen élünk, melyet készen kaptunk magunk köré (a Jóistentől, az Anyatermésztől – kinek-kinek ízlése szerint), és ennek mintájára mi is készítettünk dobozokat, melyekben az általunk teremtett lények (pl. regényhősök vagy játékprogramok hősei) éppúgy kiszolgáltatottak nekünk, ahogy mi az isteneknek. A dobozok lakói csak a kisebb, maguk által alkotott dobozok életére lehetnek befolyással, viszont az ő életükre csak a dobozokon kívüli lények vannak befolyással. Tehát mindenki csak befelé-lefelé képes kontrollálni, fölfelé nem. Ha a dolog mégis megfordul, netán összekeveredik, akkor elkezdjük kellemetlenül érezni magunkat, megbomlanak a biztonságos keretek. Így ha Urganda varázslónő legjobb tudomásunk szerint emberi teremtmény, hiszen egy könyvben szerepel, és ez az Urganda egyszer csak verset ír a kollégáink helyett, akkor mit gondoljunk? Urganda kiszabadult a dobozából, átjött a miénkbe, embert helyettesít, evilági pozíciót vett fel, tehát a dobozok egybenyíltak, a határok meglazultak. És ha a belső doboz kilyukad, mi a garancia rá, hogy a külső nem lyukad ki? Márpedig a mi külső dobozunk az életet választja el attól a helytől, ahol a Teremtő lakik. Ez a Don Quijote tétje. És még el sem kezdődött a regény.

Aztán amikor végre elkezdődik, kapaszkodhatunk. De mielőtt elsorolnám, hogy miért, vegyük fontolóra a következőket is: a szerző először letisztította a

kéziratát egy profi leíróval, hogy a Kasztíliai Tanács elé bocsáthassa (ez cenzori hivatal volt), de előbb még maga Cervantes is átnézte a tisztázatot, és vagy észrevette a leíró tévedéseit, vagy nem, mindenesetre újabb ötletei lettek, és változtatgatott a szövegen, a cenzorok szintén javítottak, ezeket is jelölték, aztán jött a nyomdai korrektor, ő is belefirkált, úgyhogy mire az egész eljutott az agyonterhelt, vasárnap is dolgozó szedőkhöz – akik a fattyúsorok miatt néha önkényesen lecsiptek ezt-azt a fejezetek végéről –, teljes volt a zűrzavar. Tehát a mű a szerzők, fiktív szerzők, önállóul hősök és hivatali, nyomdai defaultok szólamainak színes szóttese, igazi csapatmunka. Kezdődjön.

A 6. fejezetben a Don betegesen visszatér első kalandjáról, és szobájában alszik. Barátai, a helyi pap és a borbély összeülnek, hogy átnézzék a könyvtárát, és kiirtsák a baj okát, elégessék a könyveket, melyek a Dont meghülyítették. Néhány kötetet vitatkoznak, ám a mű többnyire repül ki az ablakon, lent pedig a Donért aggódó gazdaasszony lelkesen felgyújtja. Hanem egyszer csak ez akad a pap kezébe: Cervantes: Galatea (Cervantes egy korábbi műve). És a pap így szól: ezt megtartjuk, mert a szerző jó barátom. De hát Cervantes kint van, a pap pedig bent. Mi ez? A regényhős barátja az az ember, akinek a neve annak a könyvnek a fedőlapján olvasható, melyben azt olvassuk, hogy hős éppen könyvet éget. Léket kaptunk.

A 8. fejezetben a Don szokása szerint kivont karddal ront egy szembe jövő lovasra, hogy kettéhasítsa, ám a fejezet hirtelen véget ér. Pause gomb, a lovasroham kimerednek, megáll a kard a levegőben, aztán a következő fejezetben Cervantes bejelenti, hogy sajnos nem tudja folytatni, mert az eddigieket sem ő írta, hanem valami papírokból másolta, de most elvesztek a papírok. Aztán elmeséli, hogy Toledo piacán viszont talált egy halom régi arab írást, megvette fél realért, egy moriscóval lefordította fél mázsa mazsoláért, és hogy, hogy nem, ott volt előtte a folytatás; egy Benengeli nevű arab írta. Jó, hogy végre kiderül, ki az igazi szerző. Tehát pause ki, jelenet folytatódik, lecsapnak a kardok, gyereünk tovább.

A 32. fejezetben egy fogadós kijelenti, hogy a lovagregények igazak, hiszen általi engedéllyel nyomtatták őket, majd egy arab fogságból visszatért hős egy Saavedra (ez Cervantes) nevű rabtársáról beszél ☹, aztán a Don örülségén szórakozó más hősök elkezdnek a Don örülségére játszani, felveszik a Don által elvárt szerepeket, konspiráció bontakozik ki, amelyben a környezet egy teremtett valósághoz idomítja az igazi(nak vélt) valóságot, és az imitáció egyre eszkalálódik ☹, aztán az első kötet vége felé eljutunk a regény immár sokadik Árkádiájába – unatkozó főnemesek antik pásztoridillt álmódó szerepjáték-édenébe –, és itt már nemcsak a Don a bolond, hanem mindenki, vagy pedig mindenki normális, és akkor a Don is, mi viszont nem.

Ez az első kötet; teljes a siker. És amilyen az adjonisten, olyan a fogadjisten; mielőtt Cervantes megírhatta volna a folytatást, megtette helyette egy Avellaneda álnevű csaló. Lám, a szöveg kihívta maga ellen a sorsot – amíg Cervantes és Benengeli meg az arabról spanyolra fordító morisco meg a sok betét-történet mesélője huzakodott a narrátorságon, közékük ugrott a kalózszerző, és bezsebelte a hasznót.

Eljött 1615 tavasza, megjelent a Don Quijote második része immár Miguel de Cervantes neve alatt, és a közönség ámulva olvasta, ahogy a Don egy Carrasco nevű diákkal az első kötetről és a tervezett második kötetről beszélget ☹. De mi az író szándéka? Kérdezi a Don Carrascótól. Tervezi az író, hogy lesz végre-valahára folytatás? Persze, hogy tervezi, csak előbb meg kell találnia, merthogy nem az író az igazi író, hanem egy Benengeli nevű arab, Cervantes csak lefordíttatja meg összeszerkeszti így-úgy, viszont most éppen elakadt, mert már megint nem találja a papírokat, ezért egyelőre nincs is második rész. (De hát éppen azt olvassuk.)

A 8. fejezetben a Don azon aggódik, hogy az író nem toldott-e hazugságokat a tetteihez ☹, aztán a 30. fejezetben a korabeli olvasó ismét belép a műbe, és berendezi a Donnak és nekünk azt a lovagvilágot, amitől a Don meghibbant, itt a paraszt Sancho egy sziget kormányzója lesz, Sancho ezt komolyan veszi, és kormányzói hatalmát azokon is gyakorolni kezdi, akiket a konspirátorok nem avattak be a Don és Sancho hülyítésébe ☹. Szellemi drog és napi politika násza: mi lesz, ha műveletlen álmódózók, önjelölt megváltók, netán örültek kezébe kerül a tartomány? Az életünk? Ám Sanchóról kiderül – döbbenet –, hogy valóban jó kormányzó; micsoda szerencse. (A kedves olvasó talán már kitalálta, hogy a ☹ jelek az egymásba rakott dobozainkon támadt lyukakat jelzik – a számunkra is életveszélyes helyeket.)

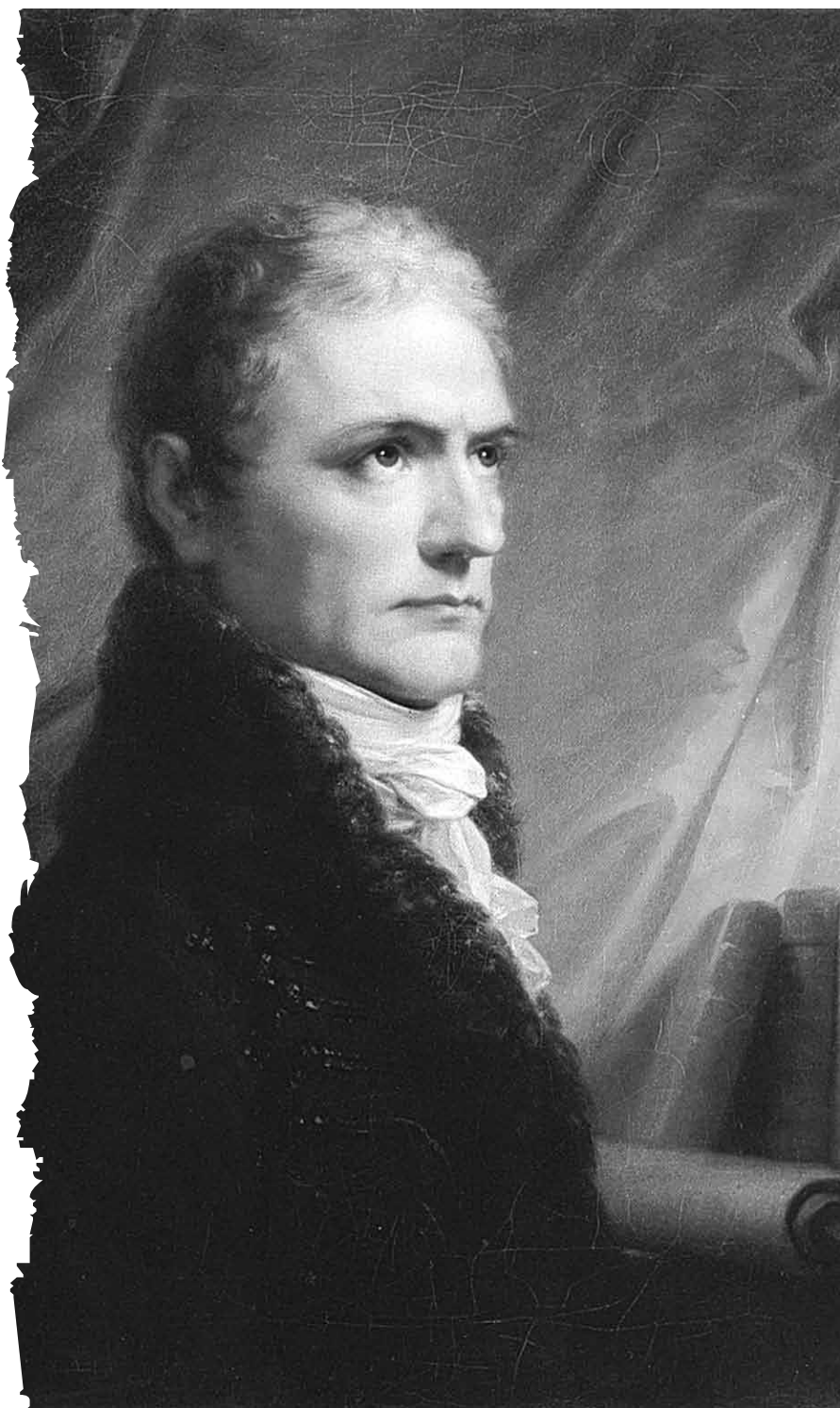
Az 59. fejezetben a Don egy fogadóban kihallgatja, ahogy a másik szobában két ember a kalózküldéséről beszélget (de hát honnét tudnak róla?), a 62. fejezetben egy

nyomdában pedig azt látja, hogy éppen nyomtatják a kalózküldést ☹ – mindezt a második részben, amely a kalózküldés után jelent meg.

Aztán szerzőink és hőseink végképp elpofátlanodnak: a 72. fejezetben a Don és Sancho találkozik egy Alvaro nevű emberrel, aki Avellaneda kalózküldésének hőse, és arra kényszerítik ezt az Alvarót, hogy egy nyilatkozatot írjon alá, melyben kijelenti, hogy nem ismeri őket, tehát a Dont és Sanchót, így ugyanis nem létezhet a kalózküldés, hiszen Alvaro mint regényhős a kalózküldésben találkozott a Donnal és Sanchóval ☹. Alvaro meggondolatlanul aláír, ezzel mindannyiuk sorsát megpecsételi. Maga a kalózküldés hőse tagadja meg a kalózküldést; nemcsak magát tünteti el, de a Dont és Sanchót is, hiszen ők éppen most kötötték magukhoz őt az igazi küldésben. A Don fegyvere maga ellen fordult, Alvaro nyilatkozata mindannyiuk összevissza valóságát labirintusba zárta, a szerzők meg rémesen kibabráltak magukkal, Don Quijote pedig – nyilván az Alvaro-csapda sokkjától – kijózanodik, elismeri, hogy az édenét csak regényírók fércelték, ezzel átlép, Disneylandból visszatér a rémes Spanyolországba, illetve a lovagregények világából a Don Quijote című regény fedőlapja mögöttibe, és mint minden átjutás, ez is az addigi élet vége, a regény vége, mindennek a vége; magával húzza az összes narrátort: Benengelit, a fordító moriscót, Avellanedát, és Cervantesnek sincs miért maradnia: a következő évben követi őket ☹.

Horváth Viktor (Pécs, 1962) író. Török tükör című regényével 2012-ben elnyerte az Európai Unió Irodalmi Díját.

Márton László

TAPOLCA SZÁMKIVETETTEJE

Batsányi Jánosról

Szerző vagyok, hőseim vannak. Megtalálom vagy kitalálom őket. Szeretem, ha a hősnek arca van, és ezt az arcot nemcsak én láthatom, hanem mások is. Pesten, a Károlyi-palota emeletén, a márványlepcsőtől balra látható Károlyi Sándor életnagyságú képmása.

Valahányszor megpillantom, az jut eszembe: megint meglátogattam a *Testvériség* főszereplőjét. Holott valójában a Szépirók közgyűlésére vagy a Petőfi Irodalmi Múzeum valamelyik rendezvényére megyek, a palotát pedig nem a regényhős, hanem a dédunokája építtette. Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemnek, *A nagyratörő* címszereplőjének szakállas-buzogányos profilja ki van téve otthon a hallban, a feleségem által igen kedvelt García Márquez mellett. Batsányi Jánossal is mindennap találkozom, ugyanabban a helyiségben. Ő *A látó* című vers szerzőjeként a marosvásárhelyi *Látó* folyóirat emlékplakettjén néz oldalirányba. A plakett Vinzenz Kininger rézmetszete alapján készült, amelyet Rózsa György így ismertet *Batsányi János képmásai* című tanulmányában: „A lapon a költő derékig látható, jobbra fordultan ül, kissé ábrándos tekintettel néz jobb felé. Hátrafésült, természetes hajat, hátul copfot visel, melynek szalagja látszik a képen. Sötét színű kabátja alatt fehér mellényt, nyakán körülcsavart, fehér nyakravalót látunk. Kezét térdén nyugtatja, jobbában nyitott könyvet tart. Ruházatát a térdén átvetett köpeny és a jobbra mellette látható kalap egészíti ki. A tájképi háttérrel balra vastag fatörzsek, jobbra hatalmas szikláról lehulló vízesés alkotja.”

Kérdés persze, hogy a *Minerva búvóhelye* című regényben szereplő Johann B. azonos-e az irodalomtörténetben szereplő Batsányival. Szerintem nem azonos, pontosabban: akik életrajzi regénynek tekintik a *Minerva búvóhelyét*, azok pedánsul, vagyis rosszul olvassák. Az egyszerűség kedvéért most mégis fogadjuk el, hogy Batsányiról írtam regényt tíz évvel ezelőtt. Így érthető és indokolt, hogy *A látó* költőjét a regényhőseim között tartom számon, viszont magáról a regényről nem kell, hogy több szó essék.

Nemcsak a fönt említett kép maradt fent Batsányiról: Johann Niedermanntól és Friedrich Fügertől is van róla portré. Ezen kívül ismerünk róla több személyleírást. Az egyik így beszél az akkor 53 éves költőről: „Igen magas, sovány alak, éppúgy sovány, ovális alakú, hosszúkás arccal, melynek színe a barnából a halványba megy át. Lent előreálló ajak; hosszúkás, kissé széles orr, fekete szemekkel. Haja fekete, de már erősen őszbe vegyül. Viselete sötétszürke posztó szalonkabát, ugyanilyen színű gombokkal; világosabb szürke hosszú pantalló; téglaszínű mellény, keskeny fehér és kék csíkokkal, kerek kalap és cipő.”

Ilyesfajta leírást azokról készítenek, akiket körözőlevéllel keres a hatóság. Batsányit is ilyen módon keresték, és egy idő múlva – nem azonnal – meg is találták. Itt mesélhetném el, hogy miért írtam regényt róla, de nem erről akarok beszélni. Inkább egy nagyon egyszerű és ritkán fölvetődő kérdést teszek fel.

Ki volt Batsányi János? Mi baja volt a világgal és vele miért volt annyi baj?

A rend kedvéért szögezzük le: nem volt gonosztevő. Nem rabolt, nem gyilkolt. A börtönparancsnok ugyanúgy tudta róla, hogy becsületes ember, mint a birodalom kancellárja és rendőrminisztere. Hosszú élete során kétszer tartóztatták le. Egyszer fiatalkorában: akkor azért, mert ismerte Martinovicsot, és legalábbis részben tudott a szervezkedésről, mégsem tett feljelentést. Emiatt egy évet töltött a hírhedt kufsteini börtönben. Másodszor pedig, húsz évvel később, azért, mert ő fordította Napóleon kiáltványát a magyar nemzethez. Emiatt három évtizedet töltött kényszerlakhelyen, állandó rendőri felügyelet alatt. Utóbb, amikor enyhültek az idők, az ítéletet nem lehetett felülvizsgálni, ugyanis nem született ítélet, mert hiszen bírósági tárgyalásra sem került sor.

Homályos és szövevényes ügy, mint Batsányi körül annyi minden. Biztosra vehető, hogy nem Batsányi fordította az 1809-es proklamációt, hanem valaki más. Később, amikor Batsányit több eljárás keretében is kihallgatták, ő azt próbálta bizonyítani, hogy parancsra – a francia hatóság parancsára – tette azt, amit valójában nem is ő tett. Mondom, szövevényes história.

Szóval, ki volt ő?

Költő volt, ugyebár.

Jó, jó, de költőnek milyen volt? Jó vagy rossz? Jelentős vagy jelentéktelen? Szívünknek kedves vagy közömbös?

Egyszerűnek látszó, valójában nagyon is fogas kérdések ezek. Előfordul, hogy egy-egy verset jelentősnek tartunk, miközben alkotóját nem tartjuk annak. A *Himnusz* a legfontosabb magyar költemények egyike, ellenben Kölcsey

nem nagy költő. De még ezt az állítást is pontosítani kell: élete egy-két kivételes pillanatában nagy költőnek bizonyult, versei túlnyomó többségének íráskor pedig nem. Igen ám, de ha egy költőnek van két olyan nagyszerű költeménye, mint a *Himnusz* és a *Vanitatum vanitas*, akkor számít-e a megítélésében, hogy a *Remény*, *Emlékezet* című vers (meg a többi) a korabeli közköltészet közhelyeit ismételteti?

Látszólag ugyanez vagy hasonló a helyzet Batsányival. Három verse – a *Biztatás*, *A franciaországi változásokra* és *A látó* – benne van a kollektív emlékezetben, vagyis a tananyagban és az antológiákban. Az életút is feldereng: felvilágosodás, forradalmi eszmék, szenvedéstörténet. A marxista-leninista Petőfi-Ady-József Attila-vonalat meg lehet hosszabbítani visszafelé Batsányi Jánosig. Igen ám, de az említett későbbi költőknek nem három fontos versük van, hanem jóval több, és ezek nemcsak fontosak, hanem van köztük megrendítő, elgondolkodtató vagy éppen csodálatra méltó is. Van-e Batsányinak ilyen verse? Ismerek versolvasókat, akik rendszeresen leemelik a polcra Petőfi, Ady vagy József Attila verseit. Van-e olyan versolvasó, aki a maga örömeire (nem azért, mert magyartanár, és órára készül) belemélyed Batsányi verseibe?

Mi az esélye annak, hogy belátható időn belül sor kerül Batsányi költészetének újrafelfedezésére?

Nem vagyok jó, nem látok a jövőbe. Ellenben szeretném két körülményre felhívni a figyelmet.

Az egyik az, hogy Batsányi költői életművének csak a töredékét ismerjük, azt, amit fiatalkorában, első letartóztatása előtt és amit élete végén, a linzi internálás éveiben írt. A bécsi és a párizsi időszakból nagyon kevés verse maradt fenn, ami nem is meglepő többszöri házkutatás, menekülés, fogság, valamint a feleség, Gabriele Baumberg hurcolkodásai után. Igen valószínű, hogy írásainak egy részét óvatosságból ő maga semmisítette meg. Hagyatékában rengeteg töredék maradt; ezeknek csak egy része tekinthető kidolgozatlan verskezdetnek. Számos töredékről sejthető, hogy lezárt, teljes egészhez tartozott. Hogy Batsányinak milyen sok munkája vesztett el, *A viaskodás* („Der Kampf”) című monumentális költemény példája mutatja. Ebből a kötetnyi terjedelmű rapszodikus eposzból csak töredékeket ismertek a kutatók, mígnem az 1960-as években Svájcban előkerült a teljes szöveg – mégpedig nyomtatott könyvként! Ennek a műnek az összes példányát elkobozták és nyilván bezúzták; ez az egy példány maradt fenn, lényegében véletlenül.

A költői életműhöz való hozzáférést az sem könnyíti meg, hogy Batsányi a versei jelentős részét nem magyarul, hanem latinul vagy németül írta, de fran-

cia verse is van. Kiváló nyelvtelenségével is elzárta magát a magyar olvasók elől. *A viaskodás* a maga idején, Berzsenyi, Kölcsey és Kisfaludy Sándor verseivel egy időben – és persze magyarul – nagy költészetként lett volna olvasható. Százötven vagy kétszáz évvel később már csak egy furcsa kordokumentum.

A másik körülmény pedig az, hogy Batsányi egész lényében, így költészetében is érződik valamiféle makacs korszerűtlenség, továbbá egy olyan szellemi keménység, amely egyrészt imponáló, másrészt azonban tekinthető ridegségnek és rugalmatlanságnak is. (Azokat a kufsteini fogságban írt verseket, amelyek nem ilyenek, a szenvedéstörténet tanúságaiként szokás olvasni, nem pedig költői alkotásokként. Ha viszont a költészetet nézzük bennük, akkor nem látjuk Batsányit: a *Tűnődés* vagy *A szenvedő* vagy *A rab és a madár* a magyar szentimentalizmus kiváló versei, de éppen ezért mintha Dayka Gábor írta volna őket.)

Batsányi fiatalon is szembeszegült a korkívánatokkal, éppen ezért akkor sem lehetett volna nemzedéke irodalmi vezére, ha nem válik börtönviselt emberré, és a kufsteini fogság után nem szakad el Magyarországtól. Idős korában pedig határozott ellenérzéssel szemlélte a magyarországi kulturális fejleményeket. Nem arról van szó, hogy nem vett róluk tudomást, hanem arról, hogy nem fogadta el őket. A fiatalabb költőket, Vörösmartyt is, Kazinczy kreatúráinak tartotta, és úgy sejtem, rájuk utal a kései kétsoros:

*A gyémánt drágakő, ha porban hever is;
A por csak por marad, habár eget ver is.*

A nyelvújításról pedig ez volt a véleménye:

*A vakmerőn szeleskedő
Szűk értelem setét homálya,
S a sok herélt, szegett, csavart,
Otromba szók üres dagálya.*

Amit létrehozott, az egy magába záruló, ugyanakkor csonka és töredékes életmű, amely nem túri az értelmezések sokféleségét. A maga idejében is korszerűtlen volt, most is az; ugyanakkor mégsem elavult vagy idejétmúlt, nem is archaikus. Van benne valami nyugtalanítóan élő. És ne feledjük: egész életének és munkájának tétje mégiscsak valamiféle megújulás volt. Európáé, Magyarorszáé, a magyar kultúráé. Lett is aztán megújulás; nem az és nem úgy, ahogyan ő képzelte.

Ő ne volna nagy? De hiszen óriási személyiség. Ő porladna ki az emlékezetből? De hiszen kemény, mint a gránit. Ezért is nehéz szeretni.

Így viszont ott áll a közösségi emlékezet peremén. Benne is van meg nincs is. Ő a magyar irodalom első nagy magányos számkivetettje. Kései utódja Márai Sándor és Határ Győző. (Mikes Kelemen nem volt magányos, és nem ő volt a számkivetett, hanem a fejedelem, akit szolgált. Aztán persze már alanyi jogon vonatkozott rá az „Ex Turcia nulla redemptio”, de ez más kérdés.)

És ő az első nagy formátumú magyar író, aki az irodalmi közélet peremére szorult. (Korábban nem is létezett irodalmi közélet.) Ebben a tekintetben is vannak követői, Vajda Jánostól Mészöly Miklósig sorolhatnám a neveket.

A fővárosban nyúlfarknyi utca van elnevezve róla; Kazinczynak sokkal hosszabb utcája van, sokkal jobb helyen. Az Akadémia beválasztotta a tagjai közé; nem tarthatott székfoglalót, mert nem távozhatott kényszerlakóhelyéről. Szülőhelyén, Tapolcán a városi könyvtár az ő nevét viselte, egészen addig, amíg a városi tanács le nem cserélte őt egy olyan személyre, akinek sem Tapolcához, sem a felvilágosodás eszményeihez nincs az égvilágon semmi köze.

Én a magam Seholsincs országának Nekerese városában elneveznék róla egy utcát is, meg egy könyvtárat is. Egy szép, hosszú, központi fekvésű utcát és egy végtelenségig bővíthető borgesiánus könyvtárat, benne a névadó öszses – élete során elkobzott – könyvével és kéziratával.

A könyvtárat a műfordítói munkásságáért nevezem róla el, nemcsak a konkrét teljesítmények miatt, hanem azért is, mert tanulmányaiban ő fejtette ki – a magyar irodalomban tudomásom szerint először –, hogy a fordítónak párbeszédet kell folytatnia a fordítandó mű szerzőjével, és nem a szavait, hanem a gondolkodásmódját kell fordítania. Ezzel is, valamint írói gyakorlatával is állást foglalt amellet, hogy az írói és a fordítói mesterség összetartozik, amit magam is így gondolok.

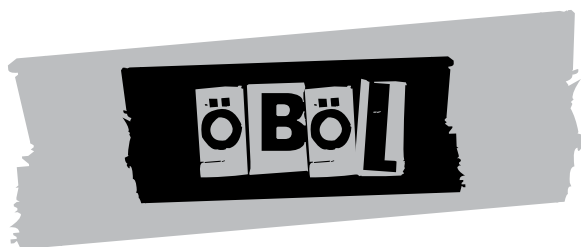
Az utcát pedig azért a tanulmányáért nevezem el róla, amely *A viaskodás* című költemény függelékeként olvasható. Úgy sejtem, nem az alkaioszi strófákban és jambikus triméterekben írt költemény miatt kutatták fel és zúzták be a könyv példányait, hanem „az új európai államrendszerről és a köztársasági alkotmányos monarchiáról” írt tanulmány miatt, amely – megítélésem szerint – a magyar politikai gondolkodás egyik kiemelkedő műve. Batsányi ellentétes princípiumokat próbál összeépíteni vagy ötvözni. Liberális gazdaságpolitikát körvonalaz konzervatív vonásokkal, demokráciát korrigál elitizmussal, republikánus autonómiákat fog össze egy laza szerveződésű összeurópai monarchia keretében. Olyasmit képzel, ami aztán száznyolcvan-kétszáz évvel később megvalósult. Persze nem az lett és nem úgy, ahogyan ő képzelte, de az elképzelései nagyjából a mai Európa felé mutatnak.

Ezek akkor is létező elképzelések, ha a cenzorokon és a nyomozókon kívül egyetlen ember olvasta őket, Johannes Müller svájci történész, akinek hagyatékában az utolsó példány fennmaradt.

Nem árt, ha tudjuk: Batsányi csakugyan látott valamit. Nem önmagáról írta *A látó* című verset, de két évtizeddel később, a napóleoni háborúk idején, a költő visszamenőleg is azonosítható lesz a lírai hőssel. Elképzelhető, hogy az erről való tudás az a bizonyos arkhimédeszi pont, ahonnét Batsányi költői világa kimozdítható a rárakódott közhelyek alól.

Márton László (Budapest, 1959) író, műfordító. Legutóbbi regénye: *A mi kis köztársaságunk* (2014).

Fotók: GÖCSEI MÚZEUM, ZALAEGERSZÉG

Foki Ibolya

EGY LETÚNT VILÁG VONZÁSÁBAN

(Gönczi Ferenc alapművének új kiadása)

A mára meglehetősen méltatlanul elfelejtett Muraközről Gönczi Ferencéhez hasonló alaposággal megírt, összefoglaló munka nem született Magyarországon az elmúlt 120 évben. Művét széles körű összefogással most újra kiadták. Ez némileg ráirányíthatja a figyelmet a valaha Zala megye szerves részét képező, Mura és Dráva által határolt vidékre, illetve a jeles kötet szerzőjére, akinek személye mára legalább annyira a feledés homályába merült, mint a kutatásának témájául választott terület.

Gönczi Ferenc *Muraköz és népe* című könyve eredetileg 1895-ben látott napvilágot Budapesten, özv. Boruth Elemérné nyomdájában. A mostani kiadás előkészítésében oroslánrészt vállalt Tóth Norbert képzőművész-grafikus, munkáját a Zalai Falvakért Egyesület jelentős saját forrás hozzáadásával, valamint munkatársai, Szeder-Kummer Mária és Gerencsér Beáta közreműködésével segítette, a kiadáshoz pedig egy horvát–magyar együttműködési program keretében az Európai Unió is támogatást nyújtott. Szakmai tanácsokkal a Göcseji Múzeum, valamint a Deák Ferenc Megyei és Városi Könyvtár szolgált. A korabeli mű lehetőségekhez képest leghűségesebb formában történő reprodukálása elég nagy kihívást jelentett, hiszen az egykorú fényképek, rajzok tónusai az idő múlásával elhalványodtak. A digitális technika bevonásával azonban minőségüket sikerült feljavítani. A szöveget az akkorihoz hasonló betűtípust választva újratördelték, de az eredeti kötet tördelését megtartották. A régies helyesírást szintén megmaradt. Egyedül a borító változott. Az egykori, kézműves munkával megvalósult kötés újraalkészítése a költségeket igen megemelte volna, ezért a jelenlegi kiadvány az alapvető tartalmi elemek beépítésével egy új keménytáblás, valamint egy külső védőborítót kapott.

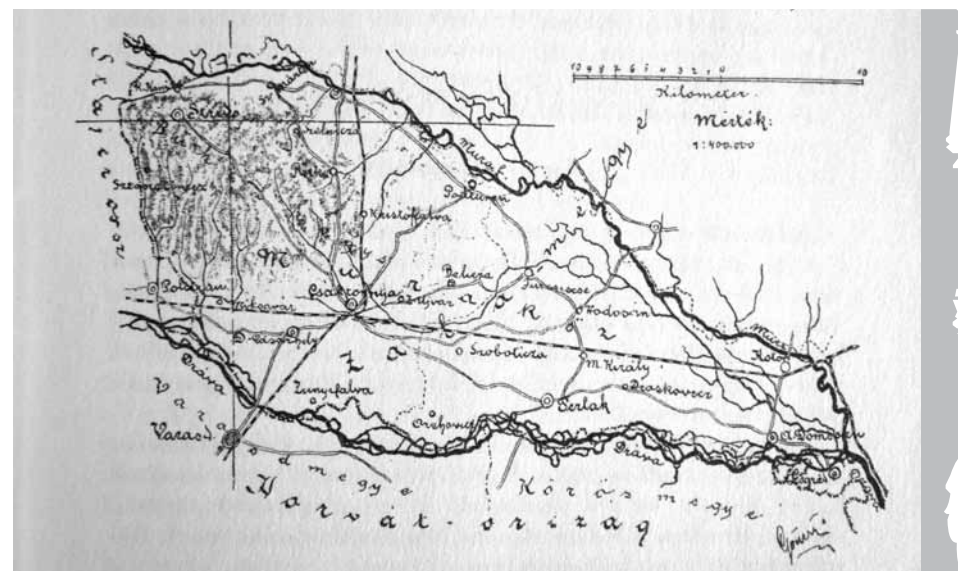
Gönczi Ferenc művét „Zala vármegye nagyérdemű közönségének” ajánlotta. Nemcsak azért, mert a megye pártfogolta kutatásai közzétételét, hanem azért is, mert akkor is hűen őrizte zalai öntudatát, amikor a sors máshova vetette. Rád (ma: Nemesrádó) községben született 1861-ben, és Kaposvárott hunyt

el 1948-ban. A legmélyebb szegénységből küzdötte fel magát a tanítói pályára. Kezdetben különböző somogyi és baranyai falvakban oktatta a diákokat, majd 1884-ben szülőföldjére visszakérülve először Nagypalinán, majd 1885-től a muraközi Totovec-Kursanec (magyar nevén: Tótfalu-Zrínyifalva) kinevezett tanítójaként dolgozott.

A horvát többségű környezet csak megerősítette benne azt a mindig is meglévő készletet, hogy alaposan megfigyelje a körülötte élők életmódját és szokásait, és sok-sok beszélgetés, kikérdezés által a kultúra rejtett kincseit hozza felszínre. Vizsgálódásainak eredményét igyekezett azonnal rögzíteni: jegyzetelt, fényképezett, rajzolt, mindezt rendkívüli alapossággal. Helyi kapcsolatai révén megpróbált a legjobb adatközlőkhöz eljutni. Biztos volt benne, hogy a modernizáció hamarosan eltünteti azt a világot, ahol az alapvető értékeket az ember és természet szoros harmóniája, az ezen alapuló évszázados normák határozzák meg. „Óhajtható volna, hogy minél számosabban írják le [a] községeik vagy vidékeikbeli népszokásokat addig, míg azok a régi alakban, régi móddal nyilatkoznak ... A civilizáció által előbb-utóbb a nép családi s társadalmi élete nagy változásokon fog átmenni; egyöntetűbb, kozmopolitább jelleget veend fel” – írta egy másik művében.

Közvetlen hangja, magával ragadó stílusa révén megelevenedik szemünk előtt a muraközi ember külső megjelenése, fő jellemvonásai, betekintheünk házába, hallhatjuk költészetét, dalait; részt vehetünk a családi élet bizonyos alkalmaihoz és az év meghatározott napjaihoz kötött szokásai gyakorlásában. Részletesen foglalkozik a megélhetést biztosító mezőgazdaság, háziipar és halászat leírásával is. Itteni sajátosságként megemlíti a dohánytermelést és a selyemhernyó-tenyésztést, valamint a Mura és Dráva mentén végzett aranymosást. A földrajzi környezetet és a történeti múltat is ugyancsak bemutatja, így teremtve teljes képet. Nem gondolta rossz magyarnak azt a nemzetiségit, aki otthon a saját anyanyelvén beszél, és saját kultúráját ápolja. Mindazonáltal azt is szükségesnek tartotta, hogy az illető a többségi nemzet nyelvén is tudjon művelődni.

Tíz évet töltött a Muraközben, és az egész kutatómunkát tanítói tevékenysége mellett végezte. Műve megjelenésekor viszont már Budapesten találjuk. Tanított, egy ideig minisztériumi előadóként dolgozott, majd egymás után több megyében is tanfelügyelői állást vállalt. Ezután gyűjtötte össze az anyagot 1914-ben Kaposvárott kiadott főművéhez (*Göcsej s kapcsolatosan Hetés vidékének és népének összevontabb ismertetése*), amelyben a két zalai tájegység népi kultúráját térképezte fel. Ugyanebben az évben nyomtatták ki egy közel három évtizeddel korábban készített munkáját egy másik Zala megyei népcsoportról, a ven-

dekről (*A Zala megyei vendek*. Kaposvár, 1914). Az évek során emellett számtalan néprajzi és egyéb tárgyú cikket publikált különböző folyóiratokban, heti- és napilapokban.

1912-től Somogyban élt. Rengeteg energiát szentelt a fellelhető néprajzi és népművészeti értékű tárgyak megmentésére és ezek méltó elhelyezésére. Érdemei elvitathatatlanok mind a kaposvári múzeum, mind a zalaegerszegi Göcseji Múzeum gyűjteményének megalapozásában.

Gönczi Ferenc személyének és munkásságának jelentősége fájóan ismeretlen, az általa ábrázolt világ pedig szétfőrtözött, elveszett. A cserépdarabok itt ott még fellelhetők, s ezeket vizsgálva látható, hogy volna értelme a további kutatásoknak.

Foki Ibolya (*Zalaegerszeg, 1959*) főlevéltáros, MNL Zala Megyei Levéltára. Szakterülete: Zala megye 19. századi története. Legutóbbi kötete: Rivalisok polgárosodása. Források Zalaegerszeg és Nagykanizsa történetéhez, 1867–1918. (2011).

Hévíz TDM Egyesület

Hévíz Card® INFO

Vásároljon kedvezményesen
a Hévíz Card®-al és nyerjen
a Hévíz Passporttal!

**Kedvezmények
10 %-tól**

Áprilistól keresse a szállásadójánál
és a Hévíz Tourinformban!

Hévíz Card® Spa + more

Hévíz Card® Gourmet

Hévíz Card® Culture & Active

Hévíz Card® Fashion & Service

Hévíz Card® Health & Beauty

Megnyerhető Hévízi Álompihenések

AAE
VENDEGHÁZ
HÉVÍZ

DANUBIUS
HEALTH SPA RESORT
HÉVÍZ
★★★★★

GUSZTI VILLA
HÉVÍZ

HOTEL
EUROPA
★★★★★

Hotel Sante

HUNGUEST HOTEL
HELIOS
★★★★★

KOLPING HOTEL
SPA & FAMILY RESORT
★★★★★

KÖRÖNÁ
★★★★★

NaturMed
Hotel
Caribona
Hévíz, Magyarország

PARK
HOTEL
HÉVÍZ ★★★

Pontbeváltás

1 pont

3 pont

5 pont

5 pont

10 pont

Havi sorsolás:
Hévíz Ajándéksomag

tourinform
Turista információ - Tourist information

8380 Hévíz, Rákóczi u. 2. • Tel.: 83 / 540 131 • Fax: 83 / 540 132
E-mail: heviz@tourinform.hu • Honlap: www.tourinform.hu

